LIETUVIŲ DIENOS

POLITINĖ KALINĖ NIJOLĖ SADŪNAITĖ

LITHUANIAN DAYS
FEBRUARY 1990

1990 M. VASARIO MĖN.

★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★

LIETUVIŲ

DIENOS

LITHUANIAN DAYS

4364 Sunset Blvd.,Los Angeles, CA 90029
Telefonas: (213) 664-2919

★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★

1990, VASARIS Nr. 2 (401)
FEBRUARY, 1990 No. 2 (402)

★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★

Eina XL metai
Volume XL

• •

"LIETUVIŲ DIENOS" YRA SUJUNGTOS SU "KALIFORNIJOS LIETUVIU", LEISTU 1946-49 M.
"LITHUANIAN DAYS" IS COMBINED WITH "CALIFORNIA LITHUANIAN," PUBLISHED 1946-49

Redaguoja
Redakcinė kolegija

Margis Matulionis, J.D.
Arūnas Barkus, M.S.
English Editorial Staff

Antanas F. Skirius
Leidėjas/Publisher

• •

Straipsniai, autoriaus pasirašyti pavarde, slapyvardžiu ar inicialais, nebūtinai reiškia ir redakcijos nuomonę
Signed or initialed articles do not necessarily reflect the opinion of the editors or Lithuanian Days magazine

Panaudojant medžiagą, prašoma pažymėti šaltinį
Use of material from "Lithuanian Days" permissible only with indication of this source

Prenumerata atnaujinama automatiškai, nelaukiant atskiro pranešimo. Nutraukdamas prenumeratą, skaitytojas administraciją painformuoja laišku
Subscription will be renewed automatically at expiration date. If subscription is to be discontinued, notice to that effect should be sent to the publication

Leidžiama kas mėnuo, išskyrus liepos ir rugpiūčio mėn.
Published monthly, except July and August

• •

"LITHUANIAN DAYS (ISSN : 0024-2950) is published monthly except July and August for $20.00 per year by Anthony F. Skirius, Publisher, 4364 Sunset Blvd., Los Angeles, CA 90029. Second-class postage paid at Los Angeles, California. POSTMASTER: Send address changes to **LITHUANIAN DAYS, 4364 Sunset Blvd., Los Angeles, CA 90029."**

• •

RATES/KAINOS

Single Copy/Atskiro nr. kaina	$ 2.00
Yearly Subscription/Prenumerata metams	20.00
Honorary Subscription/Garbės prenumerata	35.00
Rates in Canadian Dollars/Kainos Kanadiškais doleriais	
Yearly Subscription/Prenumerata metams	30.00
Honorary Subscription/Garbės prenumerata	50.00

NIJOLĖ SADŪNAITĖ

was born to very religious parents, Jonas Sadunas and Veronika Rimkute Sadunas, on July 22, 1938 in Kaunas. She was raised primarily by her father and his sister Ursule because her mother spent most of her days in a sanitarium.

While growing up Nijole loved sports. She was on school basketball, volleyball, and table tennis teams and participated in track meets. At one time, she and her brother were temporarily expelled from school for reufusing to enroll in the Pioneers. In 1955 Nijole completed Middle school (gimnazija) in Anyksciai. After finishing high school she passed up an opportunity to enroll in the Institute of Physical Culture to become a PE teacher or a trainer. Because only atheists can be Soviet teachers, she would have had to renounce her religious practice and would have become a hypocrite in the eyes of others.

During her twenties, Nijole worked mostly at menial tasks, holding clerical and factory jobs, so that she could go to church and pray without trepidation. In 1970 she got a job as a Senior Engineer in the computer center of the Physics and Mathematics Department at the University of Vilnius. But she was forced to leave that position because she hired an attorney for Father A. Seskevicius when a criminal case was brought against him for catechizing children. Very soon after the trial Nijole was summoned by the Vilnius KGB, interrogated, and released; but they continued to follow her every step.

On August 27, 1974 Nijole obtained a of copy the Chronicle of the Catholic Church in Lithuania, No. 11, planning to copy and distribute it. Her neighbor, who was an informer, heard her typing and called the KGB. For this ''crime'' of ''duplicating and disseminating the Chronicle,'' Nijole was charged with anti-Soviet agitation and propaganda, interrogated, threatened with psychiatric hospital, and thrown into the KGB cellar in solitary confinement. After her trial and conviction, she was sentenced on 6/17/75 to 3 years loss of freedom, to be served in strict regime labor camps, and to 3 years of exile. She spent her sentence time in Pskov, Gorky, Ruzayev, and Potma.

Toward the end of her term, Nijole was exiled to Siberia, to Boguchany, a place in the taiga far worse than any concentration camp. During her journey there, which lasted a whole month, she caught the flu and suffered an ear infection, which left her deaf in one ear. The word about Nijole's firm stand for her rights spread throughout Siberia, other Soviet-occupied countries, and the free world. In Boguchany she received many letters and packages from abroad. She did not keep anything for herself but repacked the parcels and sent them to political exiles whose conditions were worse than hers.

TURINYS/CONTENTS

LIETUVIŠKOJI DALIS

Švenčiant Vasario 16-tąją..... 3
Valerija Baltušienė
Gyvenimas pašvęstas Dievui Tėvynei ir artimui..... 4
Jonas Juškaitis
Poezija.....10
Medardas Bavarskas
Vakarai.....12
Sugrįžimas.....13
Vaizdai iš lietuviškos veiklos.....14
Edita Nazaraitė
Kova už demokratiją.....16

ENGLISH SECTION

Nijolė Sadūnaitė..... 2
Vytautas Beliajus
Jurate and Kastytis.....17
Father A. Svarinskas
Lithuania's Struggle.....18
Who is who in Lithuanian history.....21
Lithuania,
a Jewish oasis in the USSR.....22
Lithuanian Radio Programs.....23

★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★

Viršelyje
Nijolė Sadūnaitė, — *nuotrauka Prano Gasparonio.*
Front cover
Nijolė Sadūnaitė — photo by Pranas Gasparonis.

★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★

Back Cover
Lithuania will rise again!
O vienok, Lietuva...
Painting by Jurgis Juodis

★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★

On July 7, 1980 her exile ended and she flew home by way of Riga, Latvia, where she was met by the KGB and transported to Vilnius. After returning from exile she could not find a job, even as a cleaning woman in a store. So she went to work at the church in Pabirze, as a helper, doing laundry, taking care of church vestments, etc. The KGB, unable to break Nijole's spirit by interrogations, incarceration, and exile, decided to take revenge against her by sentencing her brother Aloyzas-Jonas on trumped up charges and shutting him up in psychiatric hospital.

For her continuous and unrelenting stand for human rights, Italy has awarded Nijole the Saint Rita's medal and Pope John Paul II has personally extended his blessings to her in Spain, France, and Italy. She is one of the founders of the Helsinki group and is still a very active member. Nijole, a sister of the Immaculate Conception order, works with the charity organization ''Caritas'', which is run by the order, and takes care of the sick, the needy, and the elderly.

Vasario 16-tos signatarai: A. Stulginskas, Ant. Smetona, kan. K. Šaulys, Stp. Kairys, dr. J. Basanavičius, J. Vileišis, dr. J. Šaulys, St. Narutavičius, kun. J. Staugaitis, J. Smilgevičius, J. Šernas, K. Bizauskas, M. Biržiška, kun. A. Petrulis, J. Vailokaitis, P. Klimas, D. Malinauskas, J. Banaitis, Pr. Dovydaitis.

Signers of the Fabruary 16 act proclaiming Lithuania's independence: A. Stulginskas, Ant. Smetona, Canon K. Šaulys, St. Kairys, Dr. J. Basanavičius, J. Vileišis, Dr. J. Šaulys, St. Narutavičius, Father J. Staugaitis, J. Smilgevičius, J. Šernas. K. Bizauskas, M. Biržiška, Father A. Petrulis, J. Vailokaitis, P. Klimas, D. Malinauskas, J. Banaitis, Pr. Dovydaitis.

Švenčiant Vasario 16—tąją

Vasario 16-tosios aktu, kurį pasirašė Tarybos nariai, pirmininkaujant dr. Jonui Basanavičiui, 1918 metais Vilniuje, paskelbtas Lietuvos laisvės įsikūnijimo, laukto šimtmečiais, ir nesulaukto, siekto sukilimais, nešto knygnešių, kovoto spausdintu žodžio ginklu nuo ''Aušros'' ir ''Vilniaus žinių''.

Koks nuostabus panašumas tarp ano ir šio meto situacijų ir nuotaikų, taktikos ir žingsnių. 1918-tųjų metų aktas pasirašytas Lietuvai esant vokiečių okupacijoje, dabar einama prie akto atnaujinimo Rusijos (nors oficialiai ir sakoma sovietų) okupacijoje.

Vokiečiai, aišku, tokiam lietuvių išsišokimui nepritarė. Dar 1917 metais vokiečių okupacinė valdžia (Oberostas) Tarybos pareiškime Lietuvos Brastoje, kur vyko Vokietijos taikos derybos su Rusija, reikalavo, kad prie pareiškimo būtų pridėtas pažadas, jog Lietuva palaikys tvirtus amžinus ryšius su Vokietija, kiek tie ryšiai sietų Lietuvą su Vokietija karinėmis, susisiekimo, muito bei valiutos konvencijomis.

Ar ne panašiai kalba dabar ir Sovietų imperijos prezidentas, kad Lietuva amžinai turi pasilikti jų sąjungoje, gaudami tik ekonominės laisvės; jeigu ne sąjungoje, tai bent federacijoje (nes patys nežino, kas iš imperijos bepasiliks, kai patys rusai milžiniškomis demonstracijomis eina jos griauti...)

Byrant Vokietijai ir Rusijai, kurių likę trupiniai (bermontininkai, bolševikai) Lietuvos laikinąją vyriausybę privertė šaukti savanorius, sukurti savas karines pajėgas, kurios apgintų Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę. Dabar niekas negalėtų pasakyti, kokių priemonių teks imtis dabartinei naujai Lietuvos vyriausybei, paskelbus Vasario 16-tosios naują įkūnijimą. Žodžiais laisvės dar niekas neapgynė.

Kai kas jau prasitaria, kad sovietams pripažinus Ribbentropo-Molotovo akto neteisėtumą (lietuviai jau jį paskelbė) Vasario 16-tosios atnaujinimas ir Nepriklausomybės paskelbimo geriausia data būtų liepos 7 d. Lenino pripažinimas, kuriuo rusai atsižada Lietuvos.

Šiandieną, po laimėtų rinkimų (vasario 24 d.) į aukščiausiąją Lietuvos TSR tarybą, Sąjūdis gavęs mandatą siekti nepriklausomybės atkūrimo, galės imtis jau ir konkretesnių žygių. Sąjūdžio viršūnės programos pasisakymą, balsuotojai priėmė 80-čia procentų, tat belieka tik vykdyti.

Nesvarbu data, svarbu faktas. Rinkėjai patikėjo pažadu: ''Sąjūdis tau negali pažadėti nieko, išskyrus laisvę''.

Nėra jokio pagrindo Sąjūdžio pažadu netikėti. Nereikia perdaug jaudintis nė dėl Gorbačiovo griežtos laikysenos. Tai jo užsibrėžtos programos taktika. Iš karto apie Rytų ir Vakarų Vokietijų susijungimą jis nė nekalbėjo, paskui pats uždainavo Sinatros dainą ''Aš einu savo keliu'', netrukus tam davė dešimtį metų laiko, o dabar, kai JAV prezidentas kalbasi su Vakarų Vokietijos kancleriu Kohl ne tik apie susijungimą, bet ir apie JAV kariuomenės palikimą apsaugai, Gorbačiovas į jų reikalą nebesikiša.

Ir dėl Lietuvos (be Pabaltijo) pretenzijų, kaip spauda (L. A. Times, vasario 24 d. koresp. Dan Fisher) rašo, esą, labiausiai padrąsinanti žinia yra, jog artimas Gorbačiovo padėjėjas Andrei Grachev Paryžiuje pareiškė, jog, nebeįmanoma sulaikyti Lietuvos išėjimo iš Sovietų Sąjungos. Jis pasakė: ''Jei diskusijos su lietuviais neįtikins, kad jų pačių labui reikia pasilikti atnaujintoje federacijoje ir jei jie, padarys sprendimą pasitraukti, niekas negalės nuo to jų sustabdyti''.

Ar netinka ir Lietuvai (bei visam Pabaltijui) Sinatros dainelės padainuotos Gorbačiovo Vokietijai ''I'm going my way''?

Tokia jau, mat, šių dienų gyvenimo dialektika (įvykių vystymasis su visu savo sudėtingumu, formų įvairove ir prieštaringumu).

GYVENIMAS PAŠVĘSTAS DIEVUI, TĖVYNEI IR ARTIMUI

(Pasikalbėjimas su Nijole Sadūnaite)

— Iš ok. Lietuvos Jūs buvot iškviesta, kad žmonės pamatytų Jus gyvą ir realią, ne vien tik spaudos ir knygų pasaulio žmogų. Kas Jus iškvietė, kur teko buvot iki pasiekėt Los Angeles ir kokie Jūsų tos kelionės įspūdžiai?

— Buvau kviečiama Emanuelio grupės (Prancūzijoj) vienam mėnesiui maldos ir susikaupimo akcijai, kuri vyko nuo rugpiūčio pradžios iki vidurio. Iš ten ruošėmės vykti į Ispaniją susitikt su Šventu Tėvu.

Man iškvietimą atsiuntė, teisingiau atvežė, nes aš laiškų iš užsienio negaudavau, ne tik siųstų mano vardu, bet ir brolio, brolienės, ar mano artimesnių draugų vardu. Ant man siųstų siuntinių ar laiškų, mano adresą užbraukdavo, pasiųsdavo atgal, bet dažniausia — dingdavo. Vakarų Vokietijai pasiteiravus, dėl dingusio man pašto, Maskvos pašte gautas atsakymas, kad nepriimtiniems asmenims, siuntinius gauti draudžiama... Taigi aišku, kad paštu siųsto iškvietimo nebūčiau gavusi.

Matydama dabar labai klastingą ir pačią pavojingiausią situaciją ok. Lietuvoje, dėl Lietuvos ateities, norėjau važiuoti į Prancūziją ir kitur, norėjau labai prašyti, kad žmonės užsienyje pasimelstų. Nes dabar ok. Lietuvoje mažai kas ir per mažai meldžiasi. KGB-istai

Nijolė Sadūnaitė tremtyje, Boguchany, Sibire, 1977 m.

Nijolė Sadūnaitė in Boguchany, Siberia, during her exile in 1977.

"Lietuvių Dienų" žurnalas jau su kelintu asmeniu iš ok. Lietuvos, turėjo progos padaryti tiesioginius, gyvus pasikalbėjimus Lietuvos klausimais, lietuvių problemomis, kurios vis ryškiau ir ryškiau iškyla.

Turėjome pokalbį su Sąjūdžio pirmininku V. Landsbergiu, su kun. Svarinsku, su Lietuvos Laisvės Lygos vadovu A. Terlecku... taigi, su politikais, kunigais, tremties kankiniais, religiniais kovotojais, su partijų vadovais... Tai vis buvo vyrai. Nors lietuvių visuomenėje paskutiniuoju metu nebėra didelios skirtumo tarp vyrų ir moterų kovotojų, kas liečia žmogaus laisvės teises, kas liečia Lietuvos laisvės bei nepriklausomybės idėją ar kitas bendražmogiškąsias problemas, visgi džiaugiamės, kad likimas lėmė susitikti su Nijole Sadūnaite, viena iš žymiausiųjų, jei ne žymiausia religinės laisvės kovotoja sovietinėje struktūroje, kur katalikų tikėjimo išpažinėjai ypatingai buvo persekiojami, kur katalikų bažnyčia ir kunigija turėjo iškęsti vieną iš žiauriausių religinio persekiojimo perijodų Lietuvos Katalikų Bažnyčios istorijoje.

Nijolė Sadūnaitė savo rezistencine kova ir nepalaužiamu tvirtumu pasidarė tarsi tos kovos simboliu, reiškiančiu ir viltį, ir tikėjimą, ir laimėjimą.

Jeigu kas vertas Nobelio Taikos premijos, tai Nijolė Sadūnaitė. Kadangi ta premija jau apdovanota sesuo Teresa, išgarsėjusi visam pasaulyje, premijos komitetas nebenorės duplikuoti. Komitetas nors ir nebūdamas politinis, vis dėlto, kad ir nesąmoningai, linkęs papolitikuoti, kaip kad ne kartą yra padaręs (pvz. pernai metais Taikos premija apdovanojo Tibeto Dalai Lamą, aplenkdamas tuos, kurie tikrai taikiai, ne ginklu, kovoja dėl taikos, kaip Baltijos tautų kovotojai. Kaip ten bebūtų, po sesers Teresos, Nijolė, pasaulyje vienintelė moteris, pasiekusi tokio populiarumo savo religinės taikios "kovos" metodais ir savo asmenybės dvasiniu turtingumu, imponuojančiu visus, kurie tiki religijos reikšme žmogaus ir tautų gyvenime. Tai rodo eilė knygų, išleistų anglų ir kitomis kalbomis, tai liudija susikūrę būreliai, skelbią Nijolės Sadūnaitės idėjas; Italijos suteiktas šventos Ritos medalis ir JAV Krikščionių Moterų atžymėjimas už katalikišką veiklą.

---

puikiai nujautė mano tikslą ir darė trukdymus išvažiavimui, norėjo, kad gerokai pavėluočiau. Pareiškiau, jei laiku negalėsiu išvažiuot, jei vėluosiu, tai iš viso nevažiuosiu.

Paskutiniais metais politikos akcijoj specialiai nedalyvavau, nes jau buvo atsiradusių žmonių, kurie veikė, — nenorėjau jiems trukdyti. Man laimingai pasisekė gauti leidimus ir jau rugpiūčio 2 buvau Prancūzijoje, iš Paryžiaus nuvažiavau į Parey de Monial, ten kur Marijai Margaritai Alecot Jėzaus Širdies apsireiškimas buvo, kur Jėzaus širdies pamaldumas pasklido. Labai gražus, istorinis miestelis, labai daug

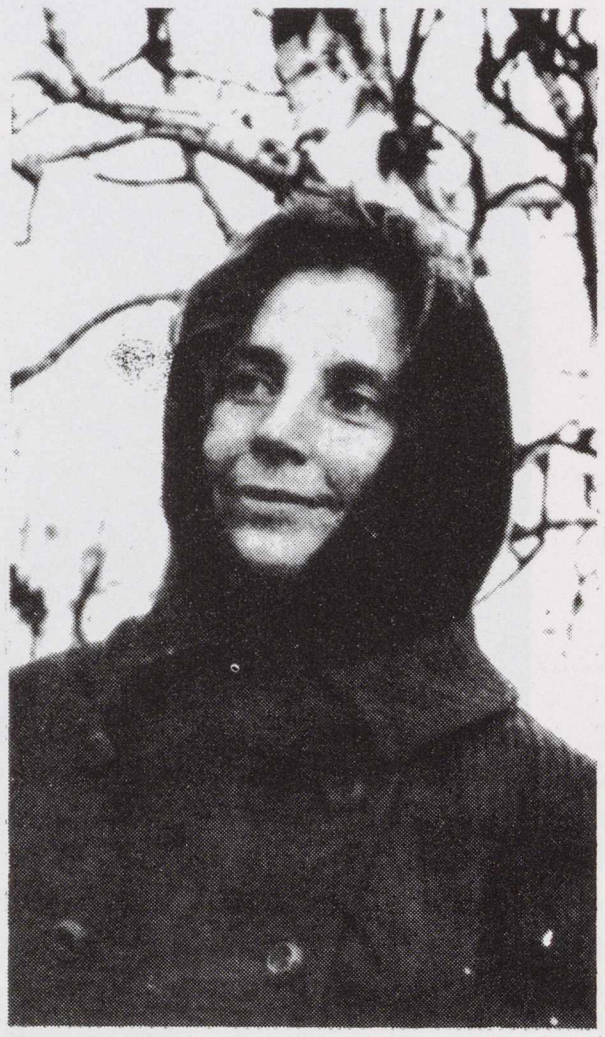

Nijolė Sadūnaitė, after being released from labor camp during her Siberian exile (1977).

Nijolė Sadūnaitė išėjusi iš Sibiro priverčiamojo darbo stovyklos, 1977 m.

vienuolynų, apsistojau pas dominikones, vyskupo leidimu, 3 dienas gyvenau klauzuroj. Mane nuvedė į koplyčią, o tenai, po šv. Dominikono kojom, didelė mano fotografija, ir seselė man paaiškino, kad 53 vienuolės, jau kelios dienos, nuoširdžiai meldžiasi, kad nepavėluočiau atvažiuoti į Paray de Monial miestelį. Į maldas susirinko apie 20,000 jaunų žmonių, ir per dvi savaites, kasdien, mes visi meldėmės už Lietuvą. Pažadėjo melstis ir toliau.

Paskui su jaunais žmonėmis išvažiavau į Ispaniją, kur pusė milijono žmonių įsijungė į maldos akciją. Grįžus į Paryžių man patarė važiuoti į Vokietiją, iš kurios gavom labai daug paramos, ypač iš Donauwoertho seselės Michaelos ir kitų Dominikonių, kadangi rugsėjo mėnesį daugumas prancūzų išvažiuoja atostogoms. Vokietijoje, išbuvau visą mėnesį, ten turėjau daug susitikimų su žurnalistais, kalbėjau per radijo, televiziją. Bent tris kartus priėmė Augsburgo kardinolas Juozapas Stimple, kasdien besimeldžiąs už Lietuvą, didelis mūsų ir mano asmeniškas draugas, kuris man būnant pogrindyje, labai rūpinosi mano likimu. Vienuolynuose daug kas meldėsi ir meldžiasi už Lietuvą. Į Prancūziją grįžau spalio 3 d., kur jau buvo sudarytas mano kelionių planas, beveik kasdien buvau naujam mieste; kiekviename turėjau po 3-4 susitikimus, susitikau labai daug žmonių, teko būti bent 30-yje vienuolynų.

Nijolė Sadūnaitė ir jos brolis Jonas Aloyzas.

Nijolė Sadūnaitė and her brother Jonas Aloyzas.

Nijolė Sadūnaitė su badaujančiu Vytautu Milvydu Katedros aikštėje prie jo palapinės.

Nijolė Sadūnaitė su badaujančiu Vytautu Milvydu, Katedros aikštėje prie jo palapinės, Vilniuje.

Nijole Sadunaite with the fasting Vytautas Milvydas at his tent in the Cathedral square, Vilnius.

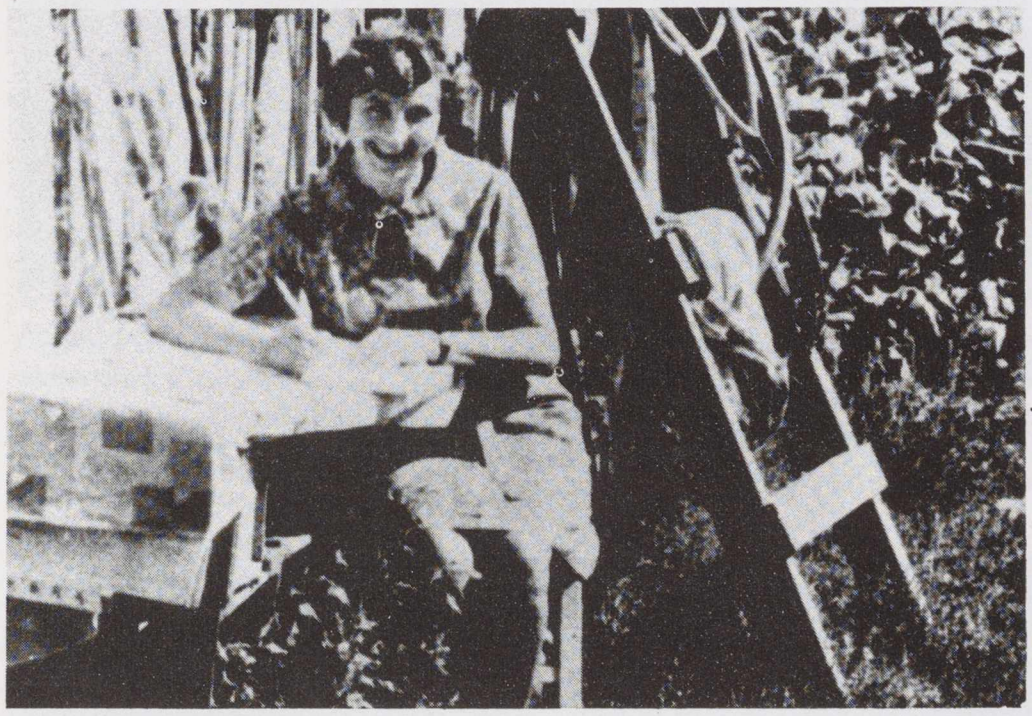

Nijolė Sadūnaitė tremtyje Boguchany, Sibire, gamtoje rašo laiškus, 1979 m.

Nijolė Sadūnaitė in Boguchany, Siberia, "sitting in the yard writing letters and enjoying the fresh air" during her exile in 1979.

Kelione buvau labai patenkinta, nes sutiktieji žmonės ir vienuoliai-lės pažadėjo melstis už Lietuvą.

Iš Prancūzijos turėjau grįžti į Maskvą, bet tuo metu susitikau Maskvos laikraščio "Glasnost" redaktorių Grigoriancą, kuris buvo atsilankęs į mano paskaitą-pasikalbėjimą su žmonėmis apie "perestroiką" apie kurią aš gana aštriai atsiliepiau, kritikavau sakydama, kad tai yra demogagogija, viskas daroma tik Vakarams apkvailinti ir t.t. Grigoriancas man patarė važiuot į Romą, kur tuo metu pas Šventą Tėvą turėjo lankytis Gorbačiovas, esą tenai esi labai, labai reikalinga. Jis man sutvarkė dokumentus, kad galėčiau ilgiau pasilikti (išvažiavimui leidimą buvau gavusi tik 3 mėnesiams, ir jau turėjau grįžti į Maskvą). Rusų laikraščio redaktorė Irina, ištekėjusi už italo, parūpino vizą, nupirko bilietą į Romą, ir lapkričio 22 d. dalyvavau rusų ekumeniniam centre. Čia davė man pasisakyt, buvo sudarytos sąlygos susitikti su žurnalistais ir kitai politika besidominčiais žmonėmis. Kalbėjau be kompromisų apie tą klastingumą, kuris dabar vyksta. Sekančią dieną italų spaudoje buvo atspausdinta mano kalba, vėliau leido man kalbėt per televiziją, kad ir 6 minutes, bet spėjau pasakyti esmę, kad mes žiūrim ne to ką kalba Grobačiovas, bet ką daro, paminėjau faktą, kad dar muša mus, su kiekvienu smūgiu kartodami: "še tau, šunie, laisvė, še tau demokratija... demokratija — dėl užsienio kvailių..., niekas nepasikeitė, ateis laikas, mes jus į miltelius sutrinsim..." Mano kalbos italai (televizijos vyrai) labai išsigando. Aš labai stebiuosi, kad laisvas pasaulis šitaip bijo. Dar didesnis susitikimas su žurnalistais (jų buvo apie 400) buvo Riette's miestely, prel. Vincas Mincevičius buvo mano vertėju. Visi buvo palankiai Gorbačiovui nusiteikę, netgi vienas pranciškonas iš Lenkijos, vienuolio rūbais, lygino komunizmą su krikščionybe...

Po mano kalbos — nebuvo abejingų, vieni prieš, kiti už, taip sakant pavyko išjudinti. Senesnieji italai sutiko su mano palyginimu, kad komunizmas ir fašizmas, skiriasi tik spalva, vienas rudas, kitas raudonas, tikslai ir priemonės — tie patys.

Man buvo malonu, kad žmonės reagavo; o jaunieji Italijos socialistai įteikė didžiulę puokštę rožių.

Iš Italijos galutinai buvau pasiruošusi važiuot į namus, bet man pranešė, kad Los Angeles gerb. prel. Jonas Kučingis pakvietė. Susijungiau su Vilnium, išgirdau, kad naujos represijos prieš mano šeimą. Siunčiau savo broliui kelis siuntinėlius iš Prancūzijos, vėliau iš Vokietijos, registruotu paštu, bet gavo tik po vieną siuntinį su šliurėmis, o siuntiniai su batais, taip ir dingo. Kitaip sakant, norėjo parodyti, kad galima siųsti... Siunčiau laiškus ir atvirukus iš savo kelionių; iš kokių 20-ties laiškų gavo tik porą, ir tie patys įplėšti, sulamdyti, kitaip sakant, paruošti išmetimui į šiukšlių dėžę. (*Beviešint Los Angeles, Nijolė, per Prancūziją gavo laišką iš brolio, kad negaudamas iš jos laiškų ir siuntinėlių, parašė laišką-skundą vyriausybei. Red.)* Man išvažiavus į Vakarus, pradėjo terorizuoti brolį, nakties metu kas pusvalandį skambina telefonu, arba barškino į duris, neduoda miegoti.

Romoje man patarė važiuoti į JAV, nes jeigu grįšiu į ok. Lietuvą, manęs daugiau neišleis. Ir aš pati pamačiau, kad taip bus, nes į Romą atvažiavo žmogus, kuris nežinodamas, kad jį atpažinau kaip KGB užverbuotą žmogų, mane kalbino, kad važiuočiau greičiau į ok. Lietuvą. Sekančią dieną jis mane kalbino eiti į miestą pasivaikščioti, bet pasižiūrėjus į jį supratau, kad jis kažko pasiėmęs — akys nenormaliai blizga, veidas — raudonai išpurtęs. Pasivaikščiojimo su juo atsisakiau, bet jis įkyriai paskui mane sekiojo, atsekė net į koplyčią, kur prieš tai nė kojos nekėlė. Tiek jis mane persekiojo, kad turėjau pakeisti butą. Matėsi, kad Maskva dėjo visas pastangas mane sugrąžinti į ok. Lietuvą, nes mano "propaganda" jiems labai nepatiko.

Man patarė pasinaudoti prelato Kučingio kvietimu, pagalvojau, jeigu Dievo lemta, — važiuosiu. Ir vėl nuostabus dalykas — Romoje sutinku lietuvę Salomeją ir jos vyrą James Blanford, Amerikos konsulą Italijai. Jie man, per ambasados kurjerius, dokumetus greitai sutvarkė, nupirko bilietą ir, matydami kad angliškai nemoku, parašė laišką į New Yorką, kur man reikėjo persėsti, kad lėktuve įsodintų į pirmą klasę, kur jaučiausi kaip karalienė. New Yorke pasitiko kun. Pugevičius, Gintė Damušytė ir burys lietuvių. Pusę valandos praleidau tarp jų, kalbėjomės, džiaugėmės, paskui Gintė palydėjo mane į lėktuvą kuriuo atskridau į Los Angeles. Gal būt, tokie buvo Dievo planai, kad mes

pasiragintumėm vieni kitus ir melstis, nenustotumėm vilties, ir kuo mažiausiai pasitikėtumėm tais partiniais ir vargšais komunistais, iš kurių nieko gero laukti negalim.

— Girdėjom kad susitikote ir Popiežių. Kur? Kokį įspūdį paliko Šventas Tėvas?

— Pirmą kartą susitikau Jį Ispanijoje, San Jacque de Campostella. Tas susitikimas buvo netikėtas. Apie pusė milijono jaunimo (ir aš jų tarpe), buvom apgyvendinti kareivinėse, sekmadienį ruošėmės maldom didžiuliame stadione, kai staiga mane kažkas pradėjo tempti ir sako: ''Važiuok greičiau į San Jacques de Compastella, šventas Tėvas Tave nori matyti''. Miestas gana toli, pravažiuot nebuvo lengva, žmonių spūstis, policija nepraleido privačių mašinų. Šiaip taip pravažiavom, buvo jau po sumos, į bažnyčią taip ir nepatekom. Teko palaukt. Senyvas vyskupas išsitarė: ''Visko mačiau, visko mačiau! Kad žmonės nori pamatyt Šventą Tėvą, tai nieko nuostabaus, bet kad Šventas Tėvas, iš pat ryto pasakytų, kad suraskit man Sadūnaitę, aš noriu ją pamatyti, tai tikrai nuostabu''. Kada mes Popiežiaus laukėm, kad galėtumėm jį sutikt, aš dar įsiprašiau, kad kartu su manim įleistų dvi jaunas ruses, kurios labai norėjo pamatyt Popiežių. Mums belaukiant, Popiežius, lydimas vyskupų, lipdamas laiptais, pamatė mane ir pašaukė ''Oh, Sadūnaitis''... Tėviškai apkabino mane, prispaudė, tokia gera šypsena šypsosi ir paklausė ''O kaip ten Sibire buvo. Aš pačios knygose skaičiau''. Pasisveikinau lenkiškai ir kalbėjomės lenkiškai, nes žinojau, kad jam lietuviškai gana sunku, laisvai nekalba. Aš padėkojau Jam už meilę Lietuvai, paprašiau, kad melstųsi už ją. Jo atsakymas buvo, kad jis kasdien labai karštai meldžias už Lietuvą, ir tikisi atsilankyti Lietuvoje. Priminus apie Graikų Katalikų padėtį Ukrainoje, atsakė, kad esąs gerai apie tai informuotas, už juos meldžiasi.

Popiežius man padarė nepaprastą įspūdį, paliko labai gero, dvasiniai šviesaus, kartu ir paprasto žmogaus įspūdį. Buvau tokioj euforijoj, kurios negaliu paaiškinti, jaučiausi kaip sapne. Man įteikė du rožančius, palaimino. Su manim buvusiom rusikėm irgi įteikė po rožantėlį, pasikalbėjo su kiekviena. Jos paskui pasakojo, kad išaugintos Rusų Ortodoksų religijoje, net negalvojo prieš ''žmogų'' klauptis, bet kai tik pamatė Popiežių taip visos ir suklupo...

Antrą kart Šv. Tėvą susitikau Italijoje, kai buvau bendroj audiencijoje Romoje. Stovėjom, grupė lietuvių iš ok. Lietuvos, pirmoj eilėj, Jis priėjo palaimino, pasikeitėm keliais sakiniais, žinojo, kad mes lietuviai. Dar kartą sutikau privačioj koplyčioj, įteikiau 2-ą knygą italų kalboje, kurią sakė skaitysiąs su malonumu.

— Žinome, kad pačiomis juodžiausiomis komunistinės priespaudos dienomis laisvę, tikėjimą ir žmogaus teises gynė kunigai, vienuolės, tikintieji pasauliečiai. Iš puolančių tikėjimą ir bažnyčią labai yra ''pasižymėjusios'' kai kurios komunistės moterys, gal ne tiek policinėmis priemonėmis, kiek straipsniais, spaudoje. Ar dabar jos pasikeitė kartu su ''perestroika''? Ar buvo ir anais laikais tokių ateistų, kurie būtų už religinę laisvę pasisakę?

Los Angeles lietuviai aerodrome pasitinka N. Sadūnaitę. Iš k.: A. Vaičekauskienė, J. Venckienė, N. Sadūnaitė, J. Sadūnas (jos pusbrolis) G. Sadūnienė (pusbrolio žmona), Č. Norkus, R. Gasparonienė, M. Mikėnienė.

Los Angeles Lithuanians meeting N. Sadunaite at the airport. From l.: A. Vaicekauskiene, J. Venckiene, N. Sadunaite, J. Sadunas (her cousin), G. Saduniene (cousin's wife), Č. Norkus, R. Gasparoniene, and M. Mikeniene. *Photo by P. Gasparonis*

LF Bičiulių rengtose politinėse studijose. Iš k.: prof. V. Vardys, moderatorius, N. Sadunaite, D. Šafranavičius ir A. Ruškys.

At a political conference sponsored by the Friends of the Lithuanian Front. From l.: Prof. V. Vardys, N. Sadunaite, D. Safranavicius, A. Ruskys. *Photo by P. Gasparonis*

— Kad viešai ateistai pasisakytų už religijos laisvę, to tikrai nebuvo, nebuvo net ir galimybės. Negalėjo užtai pasisakyti ne tik katalikai, nes visa spauda buvo ateistų rankose, galėjo rašyti į spaudą tik tie, kurie keikė tikinčiuosius ir bažnyčią. Iš ateistų, kurie gerbia religiją, aš žinau tik vieną — Gintautą Iešmantą, jis yra indiferentas, buvęs komunistas, gerų norų utopinis socialistas. Už tą utopinį socializmą jis gavo 12-ką metų. Grįžo nepalaužtas, šviesus žmogus, gerbiantis visus tikinčiuosius ir bažnyčią, dėkingas už tai, kad už jį meldėsi; savo dvasia, meile tiesai, meile žmonėms, daug katalikiškesnis už daugelį mūsų katalikų.

— Ar po ''perestroikos'' iš tikrųjų religinis persekiojimas sustojo, ar jie tik naudoja daugiau rafinuotą sistemą?

— Kiek liečia religiją, tai jie pasidarė labai rafinuoti ir klastingi, užsidėję maskę užsieniui suklaidinti. Šiandien nesodina kunigų į kalėjimus už katekizaciją, kelias bažnyčias atidavė, nėra tokio persekiojimo tų, kurie eina į bažnyčias. Išoriniai atrodo, lyg būtų atleista, laisviau, bet tikrumoje ne visai taip. Gali mokyti religijos, jei turi katekizmus ir religinius vadovėlius, bet... per tiek metų buldozinis ateizmas išnaikino visą religinę literatūrą. Šiandien ''perestroika'' negrąžino nei vienos spaustuvės, kaip mes nieko neturėjom taip ir neturim. Tiesa, yra įvežamų knygų, kad ir šimtai, bet ką tai reiškia 3 milijonams tikinčiųjų? Praeitais metais pasirodė 24 psl. mažas laikraštėlis ''Katalikų pasaulis'', valdžios atstovai paskelbė, kad jis bus leidžiamas po du kart į mėnesį 200,000 tiražu. Pirmo numerio išėjo tik 20,000, kuris buvo tik propagandinis reiškinys, nes tikintieji laikraščio negavo, gavo spec-fondai. Po 3-čio numerio visai nustojo ''K. pasaulį'' leisti, tada buvo

N. Sadūnaitė kalba A. Tučkaus išleistuvėse.

N. Sadunaite speaking at the farewell party for A. Tučkus. *Photo by Valerija Baltušienė*

Nijolė Sadūnaitė su kan. Petru Rauda, artimu šeimos draugu, buvusiu gimnazijų kapelionu, be sveikatos grįžusiu iš tremties.

Nijolė Sadūnaitė with Father Petras Rauda, a close friend of the family, Lithuanian high school chaplain upon his return from exile.

Nijolė Sadūnaitė ''Lietuvai remti'' rengto vakaro programos metu. Šalia jos Lietuvos gen. konsulas V. Čekanauskas, J. Čekanauskienė. Gilumoje, iš k.: I. Sekienė, M. Sodeika ir R. Nelsas.

Nijole Sadunaite at a "Support Lithuania" reception. Next to her is Lithuania general consul V. Čekanauskas, and Mrs. J. Čekanauskas. In the background, from l.: I. Sekiene, M. Sodeika, and R. Nelsas. *Photo by V. Baltušienė*

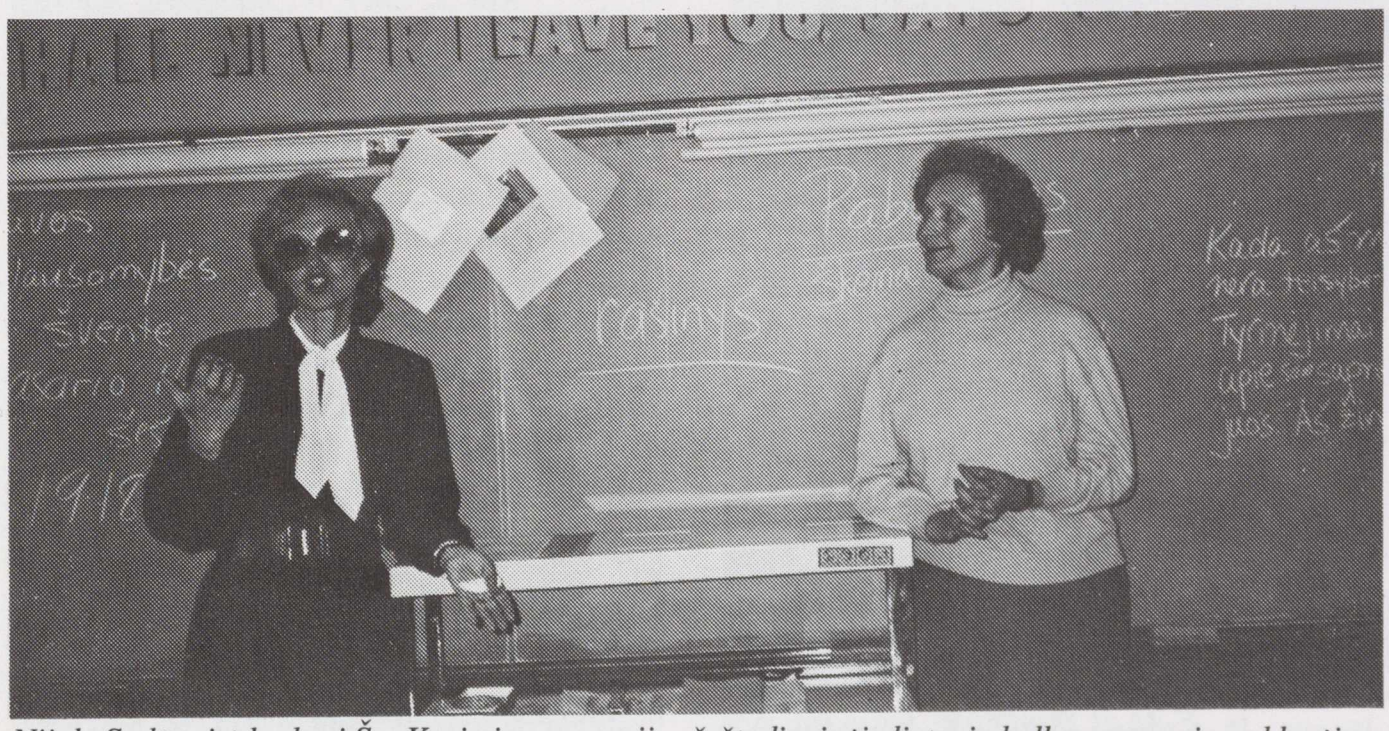

Nijole Sadūnaitė lankosi Šv. Kazimiero parapijos šeštadieninėje lietuvių kalbos suagusiems klasėje.

Nijole Sadunaite visiting the adult Lithuanian language class of the Saturday school at St. Casimir's parish. *Photo by Valerija Baltušienė*

demonstracijomis protestuojama, kad katalikai ir vėl neturi savo spaudos. Valdžia aiškino, kad trūksta popieriaus. Kada kun. Kastytis J. Matulionis, tik grįžęs iš tremties, pareiškė, kad katalikai net į rankas neims sovietinės spaudos, valdžia pabūgo ir prižadėjo duoti popieriaus, ir leisti laikraščiui pasirodyti kas dvi savaites. Bet pažadas taip ir liko melo pažadu. Velykinis numeris, pasiekė skaitytojus **spalio mėnesį.** Bažnyčios kalendorius, labai reikalingas kunigams, išeidavo net ir stagnacijos metais, o dabar nebuvo išleistas.

— Mes, išeivijos lietuviai rėmėme ok. Lietuvos bažnyčią, ne vien tik moraliai, bet ir materialiai. Ar jautėsi mūsų kuklus įnašas?

— Aš manau, kad ką dirbo užsienio lietuviai buvo labai veiksminga ir naudinga parama, nes vieša opinija, užsienio reagavimas į įvykius sovietų okupuotuose kraštuose, sovietams labai svarbu, jie labai reaguoja.

— Skaitėme spaudoje, kad dalis tremtinių palaikų atvežta iš Sibiro, iškilmingai palaidota. Gražus gestas, bet man atrodo, kad būtų daug tiksliau atvežti dar gyvus esančius tremtinius, ligonius, kurie galėtų nors paskutines savo gyvenimo dienas praleisti Lietuvoje. Kokia Jūsų nuomonė?

— Čia jau aišku, kad mes pirmiausia turim padėti gyviesiems. Vienišų, ligonių ir apleistų dar yra, turime net ir adresų, kas norėtų sugrįžt. Skaitau, kad pirmiausia ir švenčiausia pareiga yra padėti nekaltai nukentėjusiems sugrįžti į savo tėvynę, sudaryt sąlygas, kaip galima normalesnes, kad jie galėtų paskutinius savo gyvenimo metus, praleisti savo tėvynėje. Kada nebebus tų, kuriems mes galim ir privalom padėti sugrįžt į Lietuvą, tada, aišku, ir palaikus reikėtų parvežti.

— Kokį įspūdį paliko susitikimas su tuometiniu JAV prezidentu R. Reaganu?

— Jau anksčiau buvau girdėjusi, iš kitų politinių kalinių, turėjusių progų susitikti su kitų kraštų aukštais pareigūnais, kad Reaganas juos visus perauges visa galva, esą ant tiek dvasingas, suprantąs padėtį. Ir tikrai, susitikime su juos mes visi jautėmės kaip bažnyčioje, kaip viena šeima. Iš jo buvo jaučiama pagarba dirbantiems, kovojantiems už žmogaus teises. Ypatingai pabrėžė, kad didžiausia žmogaus teisė yra laisvai išpažint Dievą, nesvarbu, kaip jis Jį supranta.

Nijolė išsiruošė į Maskvą gegužės 25 dieną, tačiau traukiniui dar nepajudėjus, šešių pareigūnų ji buvo prievarta išlaipinta iš vagono. Apie šį įvykį tuojau pat telefonu pranešė Maskvos disidentams, kurie apie tai informavo Amerikos ambasadą.

Šiuo atveju saugumo pareigūnai persistengė ir po dienos kitos Antanui Terleckui pranešė, jog jie abu su Nijole Sadūnaite gali vykti į Maskvą.

Susitikimo su Amerikos prezidentu Ronaldu Reaganu metu jie jam įteikė tokio turinio laišką, kurį taip pat pasirašė ir tame susitikime dalyvavę estai Lagle Parek ir Lembit Riasta ir latvis Modris Plate:

Pone Prezidente,

Nuoširdžiai Tamstai dėkojame už mums suteiktą garbę su Jumis susitikti.

Sovietų Sąjungoje iki šiol nėra rinkimų teisės. Šį Jūsų gestą mes priimame kaip moralinę paramą Pabaltijo tautoms kovojančioms už savo nacionalinio suvereniteto atkūrimą. Daug mūsų tautiečių prašė mus nuoširdžiai padėkoti Jūsų asmenyje JAV vyriausybei ir visai amerikiečių tautai, kad Jungtinės Amerikos Valstybės niekada nepripažino ir nepripažįsta nei juridinės, nei moralinės Sovietų Sąjungos teisės į Estijos, Latvijos ir Lietuvos teritorijas, ir laiko šias valstybes prieš jų valią inkorporuotomis į Sovietų Sąjungos sudėtį.

Prašome Jus, ponas Prezidente, pasitarimuose su M. Gorbačiovu priminti jam, kad TSRS vyriausybės ir jo generalinio sekretoriaus asmeniška garbė reikalauja paskelbti slaptuosius Molotovo-Ribbentropo protokolus ir viešai atsisakyti grobuoniškos Stalino politikos.

Vakaruose seniai užmiršta Atlanto charta, tačiau šios chartos dvasia įkvepia mums didelė viltį. Mes giliai įsitikinę, jog kiekvienas estas, latvis, lietuvis didžiuojasi savo tauta ir niekada nesusitaikys su dabartiniu juridiniu bei politiniu Estijos, Latvijos ir Lietuvos statusu. Joks persitvarkymas Sovietų Sąjungoj, ar ten kur pasaulyje, neįmanomas kol nebus atsižvelgta į trijų Pabaltijo respublikų lūkesčius.

Lagle Parek, Lembit Riasta, Modris Plate,
Nijolė Sadūnaitė,Antanas Terleckas
1988 m. gegužės 29 d.

Sugrįžusi į Vilnių birželio mėn. 8 dieną, Nijolė Sadūnaitė prie savo namų buvo areštuota.

— Kada paskutinį kartą Jums teko susidurti su KGB?

— 1989 m. balandžio pabaigoj, Vilniuje. Parėjau aš netikėtai į namus, namuose vyko slapta krata. Įėjimą saugantis mane sulaikė, aiškindamas, kad mano butą ''tvarko''... Tiesiai pasakiau jam, kad ir Gorbačiovo ''perestroika'' remiasi KGB. Sumišęs — atsakė, kad dabar KGB etatai netgi didėja, kadangi padaugėjo darbo, esą reikia senas bylas ''peržiūrėti'' ir t.t. Tuo tarpu realybėje, nei vienam tautos kankintojui bylos neiškėlė. Jie ir toliau sėdi valdžios kėdėse. Gegužės pradžioje, jau Maskvoje, teko susidurti net su trimis ''angelais sargais''.

— Šiuo metu, kaip jūs girdėjote per Lietuvos Fronto Bičiulių rengtą politinį svaitgalį, išeivijos lietuviai, nori sukelt 600,000 dol. Lietuvai paremti. Jūsų nuomone, kam dabar labiausiai reikalinga ta parama?

— Katalikų bažnyčiai, katalikiškai spaudai, katalikiškoms organizacijoms, kurios dirba su jaunimu, kad atstatyt moralę, kad atgauti dvasingumą. Patys sovietai pripažįsta, kad vyrauja didelis dvasingumo deficitas. Jei mes moraliai neatsigausim, tai mes nieko ir neturėsim. Jeigu ne Katalikų Bažnyčia Lietuvoje, tai aišku, kad Lietuva per 50 metų būtų išnykusi, nutautėjusi.

— Ar pas jus nėra šalpos-labdaros organizacijos?

— Taip, yra ''Caritas'' įsteigta praeitais metais. Tos organizacijos plati veikla ok. Lietuvai yra labai aktuali, kadangi ir dvasinis ir fizinis žmonių nuskurdinimas reikalingas gailestingų širdžių ir rankų. Jei daugiau lietuvių atsilieps į kitų žmonių skausmą, daugiau įsijungs į ''Caritas'' tai bus mūsų didelis laimėjimas, kuris ir dvasiniai suartins mus. Dar mes nesam užtektinai pasiruošę platesniam darbui. Aš turėjau asmeniškai kelis ligonius, kuriais aš rūpinausi *(jų tarpe kun. Petrą Raudą, šviesios atminties kapelioną. Red.)* Bet tokio suplanuoto darbo Vilniuje, kažkaip tai neišvystėm. Turėjom keletą susirinkimų. ''Caritas'' draugijoje dirba seselės, ją įsteigė ir vadovauja seselė Albina Pajarskaitė, 233000 Kaunas, Vilniaus g. 29. Tel. : 22-18-69. Už jų veiklos sąžiningumą aš asmeniškai garantuoju. Viską ką jos gaus, bus panaudota labiausiai reikalingiems, ar tai būtų medikamentai, rūbai, maistas ar kitkas.

— Girdėti, kad ok. Lietuvos našlaitynuose yra apverktinai baisi padėtis. Ar teko Jums susidurti su našlaitynais?

— Taip. Net per televiziją mačiau, kad yra ištisos šeimos, — tėvai, giminės ir artimieji mirę, 12-os, 13-kos metų vaikai savistoviai gyvena vienui vieni, gaudami labai mažą pašalpą. Tokiems ypatingai reikia parodyti meilę, globą, kad jie jaustųsi, kad nėra pamiršti, apleisti. Nesvarbu kas jiems padėtų ar ''Caritas'' ar geros širdies žmonės. Tuo atveju labai gerai susitvarkiusi Armenija, kuri neturi vaikų namų, našlaitynų. Pas juos vyrauja posakis: ''Kol nors viena armenė motina bus gyva, tol Armenijoje nebus našlaičių ir našlaitynų, nei senelių prieglaudų''. Mes prašom Dievą, kad ir lietuvius apšviestų Dievo malonė, šventoji dvasia, kad ir mes galėtumem pasirūpint savaisiais.

— Amerikoje yra lietuvių bevaikių šeimų, kurios mielai įsisūnytų našlaičius iš ok. Lietuvos. Ar yra tokia galimybė?

— Tai būtų nepaprastai gražu, ir labai gera, kad tuos vargšus našlaitėlius kas nors priglaustų. Visa bėda, kad tie, kuriuos pameta (dau-

Svečiai iš ok. Lietuvos, A. Tučkui (LL Lygos Tarybos nariui, surengtose išleistuvėse, dr. Z. Brinkio namuose. Iš k.: A. Tučkus, G. Laurinkus, N. Sadūnaitė, D. Šafranavičius ir G. Buračas.
Guests from occupied Lithuania at the farewell party for Andrius Tučkus, member of Lithuanian Freedom League, held at the home of Dr. Z. Brinkis. From l.: A. Tuckus, G. Laurinkus, N. Sadunaite, D. Safranavicius, and G. Buracas. *Photo by Valerija Baltušienė*

N. Sadūnaitė su šeštadieninės mokyklos ''kiškučiais''.

N. Sadunaite with the "bunnies" from the Los Angeles Saturday school.

Photo by Valerija Baltušienė

giausia narkomanai, alkoholikai tėvai) turi psichinių ir fizinių trūkumų, neišsivystę ir t.t. Ir tai aš manau, kad dalį jų, galima ''pakelt'' parodant didelę meilę ir t.t.

Tie kurie kaimuose likę našlaičiais, paprastai yra iš gerų šeimų, tik per nelaimę likę netekę tėvų. Tokius galima labai gražiai išauklėti gerais, dorais žmonėmis, kurie baigę mokslus, galėtų, jeigu norėtų, sugrįžt į Lietuvą.

Našlaičių įsūnijimo reikalu, geriausia kreiptis į ''Caritas'', kuri duos daugiąu informacijų.

— Per trumpą laiką kokį įspūdį susidarėte apie religijos padėtį lietuvių išeivijoje?

— Tiek mažai pažistant lietuvius, kuriuos daugiausia susitinku tai salėje tai, scenoje, būtų sunku atsakyti. Tik sprendžiu iš to, kad jie išlaiko lietuvybę, turi savas lietuviškas bažnyčias, tai jau labai teigiamas reiškinys. O kad turi problemų, — visur jų turi.

— Los Angeles ne vienintėlis miestas Amerikoje, kur lankysitės? Kur iš čia važiuojat?

— Vasario 16 išskrendu į Čikagą, nežinau tikslių datų, bet žinau, kad būsiu Vašingtone, New Yorke, Detroite, gal būt, Clevelande, gal ir dar kitose vietose. *(Prieš išskrendant į Čikagą Nijolei buvo pranešta, kad vasario 26 d. turi pasikalbėjimą su buv. JAV prezidentu R. Reaganu. Red.).* Labai norėčiau būt Putname, pas Nekalto Prasidėjimo seseles. Paskui norėčiau, jei pavyks, balandžio 1-mą sugrįžt į Romą, kur bal. 7-8 d.d. vyks konferencija, susitikimai, o iš ten atgal į ok. Lietuvą.

— Los Angeles bebūnant teko susitikt su daugeliu lietuvių, įvairių organizacijų veikėjų. Kas iš jų paliko didesnį įspūdį?

— Čia yra daug šviesių lietuvių, suprantančių padėtį, tik, gaila, kad neturėjau progos padraugauti, daugiau išsikalbėti. Daugiau turėjau progos pažint šviesią moterį M. Mikėnienę, kuri nuoširdžiai rūpinasi buv. politinių kalinių-tremtinių reikalais, J. Venckuvienę, poetą B. Brazdžionį, kuris rūpinosi ir rūpinasi Lietuvos ateitimi. Manim asmeniškai labai rūpinasi, mano tvarkaraštį veda J. Kojelis, jau nekalbant apie prel. Kučingį, kuris ne tik iškvietė, nupirko bilietą, bet ir globojo čia esant, bei M. ir P. Grušus, kurių namuose net kelias dienas svečiavausi. Visi, kiek tik turėjau galimybės susitikti, labai malonūs ir draugiški.

— Šiandien Jūs turėjot progos aplankyti mūsų šeštadieninę mokyklą, kurioje mokosi ne vien vaikai, bet ir suaugę, norintieji išmokt lietuviškai. Kokį įspūdį sudarė mūsų ''vargo'' mokykla?

— Man sudarė labai šviesų įspūdį. Visgi čia, taip toli nuo tėvynės, tokiam milžiniškam krašte, su svetima kalba ir kultūra, išlaikyt tą lietuviškumą yra nepaprastai sunku. Lenkiuos prieš visus tuos žmones, kurie dirba, ypatingaį prel. Kučingį, kurio rūpesčiu pastatyta mokykla, visus, kurie ir dabar tęsia tokį šventą, kilnų darbą, aukodami savo laisvadienius. Gražiai auklėjami ir patys mažieji ''kiškučiai'', kurie ›us ateities branduolys.

— Grįžusi į ok. Lietuvą, žinoma, vėl įsijungsit į Lietuvos laisvinimo darbą?

— Šiuo metu labai daug asmenų įsijungė į laisvinimo darbą, aš daugiau susikoncentruosiu į aprūpinimą ir globą apleistųjų, ligonių. Bet, reikalui esant, įsijungsiu ir aš.

— Kokioms organizacijoms priklausote?

— Helsinkio grupei, Caritas, kuri šiuo metu, labai svarbi lietuviams, buvusių politinių kalinių ir tremtinių grupei.

— Išvažiuodama kokius linkėjimus norite perduoti mums čia išeivijoje esantiems?

— Visų pirma, noriu visiems padėkoti už viešnagę. Prašau Dievo, kad lietuviai būtų daugiau kritiškesni, per lengvai neįtikėtų žodžiams, bet sprendimus darytų pamatę darbus. Tas ypač taikoma komunistų partijai, — kokie jie buvo tokie ir liko. Tie, kurie pasiliko ištikimi partijai, negali būt švarūs. ''Atsiskyrimas'' nuo Maskvos — , tai balsų medžiojimas ir Vakarų akių apdumimas.

Linkėčiau taip pat daugiau gerbti ir pasitikėti tais, kurie perėjo kančios, tremties kelius. Reikia atsižvelgti ir atleisti žmogiškas ydas, parsikarščiavimą, kitas mažas klaidas ir atsižvelgti, kad tai žmogus kentėjęs už tiesos žodį, už dvasios laisvę.

Valerija Baltušienė

PAMINKLAS PAMŪŠYJE VYSKUPUI KAZIMIERUI PALTAROKUI

Vyskupas Kazimieras Paltarokas, būdamas Panevežio Vyskupijos valdytoju, parodė daug meilės mažai Pamūšio vietovei, kuri yra netoli jo tėviškės ant gražaus, aukštoko Mūšos kranto. Čia jis įkūrė parapiją ir padėjo pastatyti naują gražią bažnyčią.

Kai 1944 m. vyskupas lankė šią parapiją, ji pasitiko šimtas raitelių ir tūkstančiai žmonių gėlėmis išpuoštuose bromuose.

Ir dabar vyskupas Paltarokas tebėra gyvas Pamūšio žmonių širdyse. Todėl kilo mintis jam pastatyti paminklą. Surinkus užtektinai aukų, galima būtų pastatyti baltą statulą ant šventoriaus. Toks užsimojimas kainuotų virš 10,000 **rublių.**

Šio projekto pradinį komitetą sudaro trys nariai ok. Lietuvoje (Valerija Paltarokaitė, Jurgis Švereika ir Pamūšio klebonas, kun. Bronius Žilinskas), ir trys iš JAV (pirm. dr. Jonas Genys, Joana Valaitienė ir Juozas Vitėnas, ižd.). Laukiame paramos iš visų kaimynų: Pakruojo, Linkuvos, Joniškėlio, Klovainių, Rozalimo, Žeimelio, Pašvitinio, Pušaloto, Panevežio, Vaškų ir iš visų tikinčiųjų.

Aukas siųskite (bet kokio dydžio) komiteto iždininkui: Juozas Vitėnas, 7910 Livingstone Rd. Oxon Hill, MD, 20021.

Visi aukotojai bus laikomi paminklo mecenatais, paaukojusieji virš 200 dol. bus pilnateisiai VPPPK Komiteto garbės nariai. Aukotojams bus padėkota spaudoje.

Pirmininko adresas: 14 High Street, Frostburg, MD 21532.

Dėkojame iš anksto

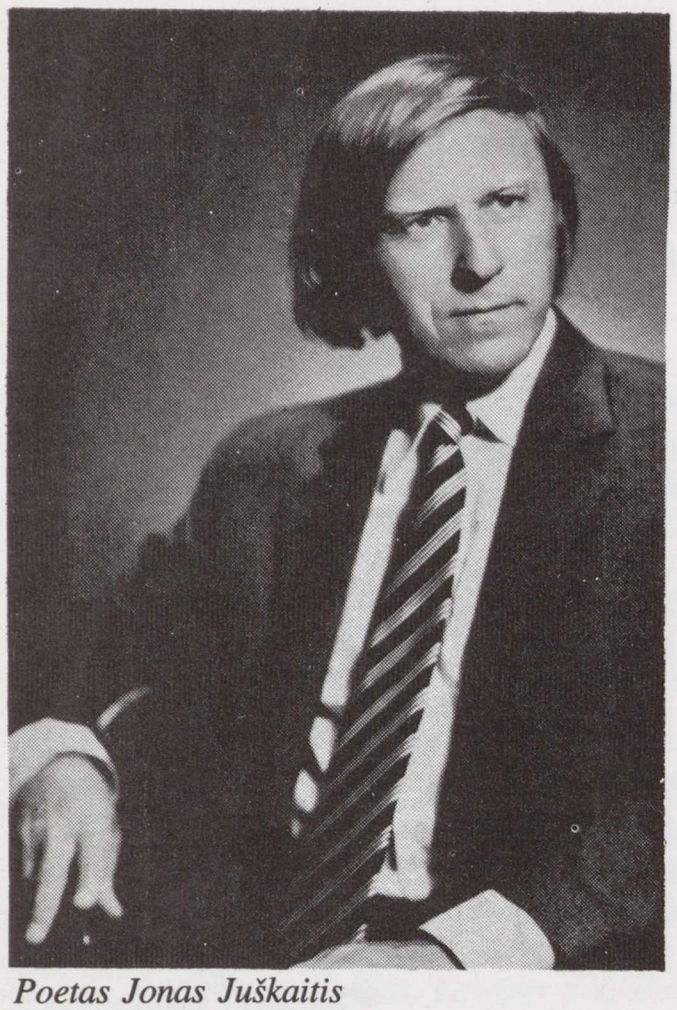

Poetas Jonas Juškaitis
Poet Jonas Juškaitis

1989 metų Lietuvos vyriausia (dabar vadinama nacionaline) premija paskirta poetui Jonui Juškaičiui už poezijos rinkinį ''Anapus gaiso''. (Kitos J. J. knygos: ''Ir aušros ir žaros'', 1962 m.; ''Mėlyna žibutė apšvietė likimą'', 1972 m.; ''Tolimos dainos'', 1981 m.; ''Dešimt žodžių jazmino žiedui'', rinktinė iš 1950-1981 m., 1984).

Jau keleri metai Lietuvos literatūrinėje spaudoje Jonas Juškaitis traktuojamas kaip vienas labiausiai iškilusių ir pirmaeilių talentų.

Gimęs 1933 m. gegužės 30 d., jurbarkietis, kur literatūrinėj tradicijoj randame žymųjį vaikų literatūros kūrėją Antaną Giedrių (originaliai Giedraitį) ir dvikalbį (rusų ir lietuvių) poetą Jurgį Baltrušaitį. Tie patys, kaip Baltrušaičio ir Juškaičio ''literatūriniai genai'' bus jį iškėlę į eilėraščio formos aukšto lygio meistrystę, kai šių dienų palaidos formos lietuviškam eilėrašty yra jaunųjų nepasiekiama viršūnė.

''Tėve mūsų'' buvo Juškaičio ''pirmiausias mokslas'', kurio jį išmokė motina ir tėvas.

Jo paties žodžiais autobiografijoj tariant, poetas gimė ir augo ''šeimoj, kur pagonybė ir krikščionybė savo papročiais gyvai susipynusios kaip koplytstulpyje''.

Su Maironio, Vaičaičio, Putino kūryba Juškaitis, motinos vedamas, pradėjo savo poetinio meno ''pradžiamokslį''.

''Aš rinkausi moralinį meną ir glaudžiausi prie savo tautos, nors ne kartą yra tekę slėpti prasmę tarp eilučių''. Jis yra vienas iš nedaugelio tų, kurie sovietinio komunistinio terorizmo metais Lietuvoje neparašė nė vienos eilutės, dėl kurios šiandieną turėtų gėdytis. Jis nevengė aiškaus religinio motyvo, įvilkdamas jį į tokią meninę eilėraščio formą, kad ir labai akyli cenzoriaus akis kūrinį praleido pirmučiausia susižavėjęs eilėraščio menu. Jam ''literatūra — žodžio menas ir menas užburti prasmingu žodžiu''.

Keletą tų poeto ''burtažodžių'' skaitytojas ras šiuose ''L. D.'' puslapiuose.

Lietuvos miškas

Iškilmingoj ir eglyno
Prieblandoj tylu.
Žemė smilkalų
Girioje iš skruzdėlyno

Beržą palenktą išstūmus:
Laumė po žaibus
Suposi... Kaip bus?
Ir balandžio paprastumas.

Trykšta spinduliais plonyčiais
Su rasų baltų
Volungės balsu
Saulė tartum į bažnyčias.

Lapo veidrodžiui tankybės
Vėjo rankoj leis
Žaisti spinduliais...
Gražūs judesiai gyvybės.

Šlamesys, karvelis sako,
Pilkas, su skaisčiu
Šviečiančiu raiščiu,
Dievo užrištu ant kaklo.

1976

Pavogta lyra

Sukuos po žemę tarp vagių,
Vagių neapvogtas žengiu
Lengvai, lyg šokčiau, — kur paklius,
O apvogtas — lankau pirklius.

Užgulę pinigus pirkliai
Su piniguočiais — iš giliai
Per šitiek rankų jie vieni
Ateina jiems nepurvini.

Sunkus tu, darbe, ir baisus!
Apvilkt plikus, apaut basus
Aš iš pirklių perkuos — pigių...
Brangių — vagiuosi iš vagių.

Nes ar brangesnio kas yra,
Kaip krykštaut Viešpačiui lyra,
Kurią vagims, pirkliams kadai,
Merkurijau, tu išradai?

Kaip žvaigždės man su žiburiais
Per naktį maišosi būriais,
Taip duodu iš savų dainų
Jam smėlį laikomą delnų:
Pasaulį visą. Dovanų...

1983

Katedra

Remia taip skulptūros
Akmenis, kaip nieko
Nesant iš kultūros
Tava nouson lieka...

Ir dangaus mėlynę
Žalialapiai medžiai.
Su šakom supynę,
Medžiai šimtamečiai...

Ir ugnies kalvoj toj,
Mėlyną emalį...
Prieblandoj spalvotoj
Lietuvos karaliai.

Kur aplink vargonų
Vėtrą ižas ėjo
Link žarų raudonų...
Ąžuolai žydėjo.

Ji ant amžių klodų
Amžinųjų stovi —
Tragiškai suklotų...
Lietuvos šventovė.

Prūsai

Apie vadą, apgultą minios,
Svetimiems nematomą per minią.
Kaip į kamuolį susivynios
Bičių spiečius, apie akmeninį

Kirvį... Spiečius kaip ugnis. Jei stums
Ir į jūrą, spiečiais per klaikybę
Mirkit: jūs negalite tiek mums
Duoti, kiek mes galim atlaikyti.

Medui — geluonis prie geluonies...
Tautai, kaip kriauklė iš jūros, — skydas...
Raudonės, žalės ir geltonės
Vakarinės žaros sudraskytos.

Prūsai... Jų likimas toks klaikus,
Jog visi išlikę begalinę
Prūsų žemės gėdą per laikus
Nešamės ir mes pasidalinę.

Svetimiems iš kūdikių savų
Leidusiems augint prieš savo tautą
Žudikus likimas ir tėvų
Lėmė vardą, prakeikimui gautą.

Anapus gaiso

Kai vieškeliais einu aš Lietuvos,
Anapus gaiso man rytojaus žemė
Lyg su melsvumais susilietų, vos
Sušvelninusiais ją, kol toliai nesutemę.

Sekmadienis. Toks ilgesys brangus.
Žaliai auksiniais lapais beržas mirga.
Drabužiai lyg be gervių rudenio dangus
Miglom pakvimpa per ėjimą ilgą.

Po mirgančiu pasvirusiu medžiu
Prieš gaiso pilną tolį su galingais
Vaizduotės žybsniais pakelėj gedžiu
Žmonių vargdienių eidamas gailingas.

Kol temstant glaudžias toliuose daiktai,
Lyg viską sielos pojūčiu supinti
Žiūriu anapus gaiso, ir tiktai
Užgesus vasara atsiminimuos spindi.

Lyg šieno pradalgiais man jūra skuba tom
Joj liekančiom bangom ties šiais keliais
ilgais, o
Lyg vilnys jūroje banguoja su baltom
Viršūnėm ten kalnai — anapus gaiso...

Vasaros galo kaitrų laukuose

Aš klausau nakties. Aplinkui
Kvepia miežiai lyg alus.
Žvaigždės daužo bokalus.
Varpa kaip galva nulinko
Dangui, žemės šeimininkui.

Saulė nuo mėnulio dulkių
Žemės dulkėms iš pynių
Skečia spurgus apynių —
Vogtą šviesą jo ar smulkią Sierą į akis man dulkia.

Nematau, nors žvėrys suka
Ir žvaigždynų sukiniais
laipioja lyg sakiniais
Prasmės — į žvaigždėtą ūką
Mesiu žodžio akmenuką.

Švysteli žvaigždžių, nors rinki...
Vienas kaip dangus tyliu.
Nesimėtyk su akliu
Akmenais po žemės rinką,
O gerasis šeimininke.

1984

* * *

Kas dūžta, žodžiai savo tautai
Kaip gyvsidabrio lašą sems,
Ir dvasios balsą viešpatauti
Nustelbiant žemės šlamėsiams.

Gyvenimą, sunkiausią naštą,
Kitiems paliekam net penkiais
Savaisiais pirštais žemėn mestą.
Bet mūsų — niekas nepakeis.

Ir gieda praeitis kaip gulbė.
Visi vienam kape galės,
Kaip kas bebūtų galvas guldę,
Miegoti jaunas dieneles.

O iš gelmių gražus gaudime,
Net skauda — sklinda per dalias;
Lietuviais esame mes gimę...
Dvasia spalvotais spinduliais.

1981

1944 metų vasara

Svaigus nupurtantis raudonis.
Tai saulė švyti pro rankas.
Jausmai suvirpina malonūs
Ką nors daryt. Gal greit užkas,

Bet vos girdi dar svirplio bylą,
Širdim ramiausia nubudai...
Karštuos laukuos iš varpų byra
Tarytum ašaros grūdai.

Keliuos sumišo tautos — smulkią
Krūtinėj kibirkštį vilties
Išlikti lyg ant kojų dulkę
Kiekvienas nešas nuo mirties.

Ir tu išsaugojus tą vieną
Vestuvinę apsivilkai
Suknelę savo — šventą dieną
Klausais, ką kužda jos šilkai.

Sodybos dega — laido vėjus
Ugnies, kurie pro lauką eis
Aplink ugnis, jam sudulkėjus:
Juodaisiais žemių kauburiais...

Kareivis apkasuos, o raukšlės
Tamsyn burnoj nenuskustoj.
Ir žino jis: nors šiandien trauksis,
Vis tiek bus užmuštas rytoj.

Dar kupinos Žolinės kvapo
Žolelės visos pakeliams.
Atėjus tyliai lyg prie kapo
Naktis prie žemės pasilenks.

VELYKOS

Per pirmą pilnatį Velykos.
Žibutę žemė joms aukoja,
Ir pempė džiūgauja suklykus.
Per pirmą pilnatį Velykos...
Gailestingumo vandens plykstels
Žibutė Viešpačiui prie kojų...
Per pirmą pilnatį Velykos.
Žibutę žemė joms aukoja.

O žirginiai suskirdę, Dieve,
Jų dulkėm vandenys dulkėti.
Lupu margučiams alksnio žievę...
O žirginiai suskirdę, Dieve.

Pernykštę žolę šiaušia pieva,
Ir teka pilnatis pro klėtį.
O žirginiai suskirdę, Dieve,
Jų dulkėm vandenys dulkėti.

Prisikėlimo rytą sielai
Varpų viltingų aleliuja.
Balta šalna ir vieversėliai...
Prisikėlimo rytą sielai.
Juoduos kamienuos prisikėlei,
Procesiją spalvų žaliųjų.
Prisikėlimo rytą sielai
Varpų viltingų aleliuja.

Ugnis pašventintoji žydi
Pro graudų gedulą gavėnios.
Prieš virpančią mėlynę žydrą
Ugnis pašventintoji žydi.
Nusimetė ir kryžius šydą
Jau violetinį kiekvienas...
Ugnis pašventintoji žydi
Pro graudų gedulą gavėnios.

Koksai stebuklas — tuščias kapas!
Dangaus palenkti Kristus gimė.
Bučiuojas šiapus su anapus...
Koksai stebuklas — tuščias kapas!
Dvasia atėjo, meile tapus,
Į mūsų mirtį ir buvimą.
Koksai stebuklas — tuščias kapas!
Dangaus palenkti Kristus gimė.

1982

Medardas Bavarskas

VAKARAI

Tai buvo aną vakarą, kada aš gulėjau nedidelėje pievelėje prie pat miško. Aplinkui vieta buvo lygi ir graži, kur ne kur nusėta šimtamečiais ąžuolais ir mažesniais krūmokšniais. Matyti čia kadaise prieš daug metų taip pat buvo augęs miškas, kuris, tur būt, buvo iškirstas taip, kad tuo metu jau nebuvo likę jokių kelmų ženklo. Aš tyčia atsiguliau čia, o ne miške, kadangi čia buvo daug jaukiau mėnulio apšviestoje atviroje vietoje, o tuo metu dar nebuvo taip labai šalta. Aš tuomet gyvenau sunkokus laikus: buvau perėjęs kelerių ūkininkų sodybas, bet niekur negavęs nakvynės. Vienur gal būt tikrai nebuvo vietos, kitur gal būt bijojo įsileist nepažįstamą žmogų, o dar kur gal būt — paprasčiausiai žmonės nenorėjo turėti su manim rūpesčio. Tą dieną aš buvau praėjęs apie penkiasdešimtį kilometrų, o prieš mane gulėjo dar koks šimtas, ir nors buvau alkanas ir pavargęs, nebenorėjau daugiau vaikščioti ir atsiguliau šitoje pievelėje.

Aplinkui kvepėjo žolė ir dūzgė nenuėję miegoti vabzdžiai. Aš gulėjau aukštieninkas, rankas pasidėjęs po galva ir, žiūrėdamas į pusę ant dangaus pakilusio mėnulio, galvojau apie įvairiausius dalykus. Man buvo pikta, kad jausdamasis taip pavargęs, vis dėlto atsigulęs jokiu būdu negalėjau užmigti. Galvojau apie tuos, kurie tą naktį gal būt taip, kaip ir aš gulinėjo kokiose nors pievose, ar kaimuose, galvojau apie buvusius laikus, kada gyvenimas buvo daug lengvesnis ir staiga visai netikėtai prisiminiau vieną jau seniai praėjusį vakarą. — — —

— — — Buvau tuo metu pradžios mokyklos mokytojas. Mano mokykla stovėjo toli nuo miestų ir kelių, Žemaitijos girių viduryje. Buvo žiemos vakaras, aplinkui buvo šalta ir tamsu. Nieko nesigirdėjo aplinkui ir man atrodė, kad už to lango, prie kurio aš sėdėjau, randasi tik neišsakoma begalinė tuštuma. Aš sėdėjau prie savo mažytės lemputės vienas ir nuliūdęs, lyg nujausdamas visa tai, kas manęs laukia ateityje. Toli kažkur girdėjau keliaujančio žmogaus žingsnius. Tai turėjo būti labai toli, nes toje tyloje galėjai girdėti mažiausią krebždesį. Keisčiausia buvo tai, kad žingsniai artėjo ir artėjo ir pagaliau atėjęs žmogus pasibeldė prie mano durų. Kada aš nustebęs atidariau, į vidų įėjo jaunas vyras ir tuojau pat atsisėdo ant slenksčio. Jis buvo visas snieguotas ir atrodė labai pavargęs.

— Labą vakarą? Tu nepažįsti manęs?

Aš žiūrėjau į jį.

— Na, matai!

— Ne... ak palauk! Jesaitis?

— Sveikas! Kaip gi tu čia papuolei?

— Pirmiausia duok man ko nors užvalgyti. Aš visą dieną nieko neturėjau burnoj ir visą laiką pėsčias ėjau.

Tai buvo senas mano draugas, su kuriuo mes dar gimnazijoj kartu mokėmės, bet apie kurį jau apie penkis metus aš nieko nebuvau girdėjęs.

Pavalgęs ir atsigėręs jis man papasakojo tarnaująs Kaune didelėj įmonėj, dabar paėmęs atostogų ir važiuojąs pas savo mergaitę, maždaug apie trisdešimt kilometrų nuo čia.

— Žinai, atvažiavau į Telšius traukiniu šiandien prieš rytą ir tuoj pat sugalvojau eiti. Žinoma, aš galėjau paieškoti mašinos, ar vežiko, bet man pasirodė, kad tai perilgai truks. Pakelyj sužinojau, kad tu čia esi mokytoju. Vis dėlto man sekasi. Aš taip skubėjau, kad niekur net neužėjau pavalgyti, nes maniau dar šį vakarą būti pas ją, bet pas jus čia pasiutę keliai... Matai, aš turiu tik tris dienas atostogų... Na, rytoj vakare tikrai jau būsiu ten...

Aš klausiausi jo susikaupęs ir su pagarba. Man buvo džiugu matyti žmogų, kuris dėl mylimo žmogaus tiek padeda vargo, bet kartu ir liūdna, net liūdniau, negu prieš kelias minutes, kada aš vienas sėdėjau prie žibalinės lempelės. Aš neturėjau jokios mylimosios, jokios mergaitės...

Rytą, kada aš atsikėliau, jo jau neradau. Tarp kita ko jis buvo paėmęs mano laikrodį ir visus pinigus...Kada po kiek laiko man teko būti Kaune, aš pasiteiravau toje įstaigoje, bet ten man atsakė, kad niekad čia toks žmogus netarnavo. Aš labai abejojau, kad tas tikslas, kuris jį pro mane pravedė, būtų bet kokia mergaitė.

Toks tai buvo įvykis, kurį aš prisiminiau gulėdamas pievoje po ąžuolu svetimoje šalyje ir nepažįstamoj vietoj, be pinigų, be draugų, pavargęs ir alkanas. Ir kiekvieną kartą kada tik aš pagalvodavau apie draugus, apie ką nors didesnio, apie pasitikėjimą, ar meilę, apie kurią tiek daug prigalvojau jaunystėje ir laikiau tokiu šventu ir nežemišku dalyku, — mane paimdavo piktas juokas, lyg tai būtų tik vardai nieko nereiškiančių dalykų.

* * *

Prie manęs priėjo didelis, stambaus sudėjimo senyvas vyras ir sustojo prie mano kojų. Valandėlę jis žiūrėjo nustebęs į pakrūmėj gulintį žmogų, o aš nesakiau nė vieno žodžio, nes man buvo visai vistiek. Aš buvau pripratęs prie visokiausių dalykų ir bet koks žmogus galėjo savaitėmis žiūrėti į mane nesukeldamas man jokio nusistebėjimo.

— Ką tu čia veiki? — prabilo jis lėtu ir žemu balsu.

— Ar nematai? Miegu.

— Taigi jau naktis. Kelkis.

— Kvailystė. Aš todėl ir atsiguliau, kad ateina naktis, o tu sakai man keltis. Aš noriu miegoti.

Jis papurtė kelis kartus galva ir žiopsojo nieko nesuprasdamas.

— Kodėl gi tu niekur neužėjai nakvynės? Iš kur ir kas tu esi?

— Klausyk! Aš manau tau taip pat būtų nemalonu, jei tau bemiegant naktį ateitų koks nepažįstamas kvailys ir tau trukdytų. Leisk man miegoti ir eik sau savo keliu. Labanakt!

Jis dar labiau nustebo, nes aš tur būt buvau išlėjęs tą piktumą, kurį man buvo sukėlę nepavykę nakvynių ieškojimai.

— Keistas iš tavęs žmogus... Na, bet kas tu bebūtum, vis dėlto negali čia lauke pasilikti. Jei neturi kur miegot, einam tada pas mane.

Jis nusivedė mane pas save. Tai buvo maža šeima iš jo, jo žmonos ir dviejų mažų dukrelių. Jie pavalgydino ir paguldė mane atskirame kambarėlyj. Tačiau ir čia, kaip ir ten lauke, nors ir labiausiai būdamas pavargęs, aš vis dėlto negalėjau užmigti. Manyje kilo piktos mintys apie tai, kaip ilgai aš turėsiu dar taip trankytis naktimis po miškus ir pelkes, be maisto, be drabužių, be pinigų...

Vidurnaktį aš atsikėliau, užsidegiau žvakę ir iš jų spintos paėmęs kostiumą ir kelis vertesnius daiktus tyliai, kad niekas negirdėtų, išėjau.

Lauke tebekabojo ta pati pusė mėnulio ir svyravo tie patys ąžuolai ir krūmokšniai.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Gan daug laiko yra praėję po visų tų įvykių, tačiau man vis taip pat yra sunku, kada tik pagalvoju apie seniai praėjusius jaunystės laikus, kada aš su tokia pagarba galvodavau apie tikrą draugystę, svajodavau apie savo įsivaizduojamą draugą, ar apie amžiną, už mirtį didesnę meilę, ar apie nepaprastą, tamsių akių mergaitę.

O, kad būčiau žinojęs! O, kad tada būčiau žinojęs...

SUGRĮŽIMAS

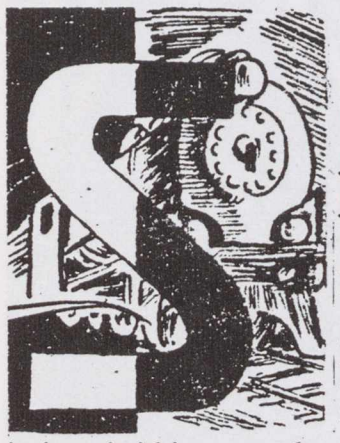

unkiai dūsčiodamas juodas traukinys sustojo didelėje geležinkelio stotyje, ir tarp būrio keleivių miestan išlingavo vienas aukštas, palinkęs vyras. Jis žvilgterėjo šen ir ten, į vieną ir į kitą pusę, lyg kad pirmą kartą maıytų tą miestą. Tamsa apsigaubę stovėjo bokštai, bet pro langus vėl linksmai puolė dideli šviesų pluoštai. Paėjęs gatve jis stabtelėjo vienoje aikštėje ir užsižiopsojo kažkur prieš save. Tiesiai prieš jį tolumoje tesimatė tiktai sutemę kalnai ir nuogi sodai, apgriuvę gatvės ir skubą praeiviai, bet jis taip atkakliai žiūrėjo, lyg tame visame pilkume ir nuogume įmatytų kažką ypatingo, jam vienam tepažįstamo ir tesuprantamo.

Apskritai, jis atrodė juokingas ir išsiblaškęs. Jei tai būtų diena, gatvės vaikai gal lėktų užpakalyj ir iš jo juoktųsi. Jo susimąstęs veidas buvo susiraukęs, o tuščios rankos nykiai kadaravo prie šonų. Keletą žingsnių paėjęs, jis įsmuko į vieną koridorių, nedegdamas šviesos susirado duris ir pasibeldė.

— Prašau, — pasigirdo iš vidaus moteriškas balsas.

Jis atidarė duris ir sustojo tarpduryj. Viduje esanti moteris žvilgterėjo į jį ir nieko nepasakė. Jie stovėjo taip vienas į kitą žiūrėdami ir apstulbę. Po kiek laiko moters veide pasirodė suvaidintas ramumas ir ji paprasčiausiai prabilo:

— Sveikas, Jonai. Na, kaip tau sekėsi? Aš negalvojau, kad tu dar gyvas tebesi. Sėskis. Papasakok viską.

Jis perėjo per kambarį, ten ir atgal ir atsisėdo.

— Iš kur tu atvažiavai?

Jis išmetė abi kojas priekin ir visai sugniužo kėdėje.

— Tu labai pasikeitei, Aldona... Pirma, kol aš tavęs dar tebeieškojau, vis galvodavau apie tai, kaip mes susitiksime... Man atrodė, aš labai pasikeičiau per tuos metus, bet, žiūriu, tu dar daugiau.

— Taigi, Jonai.

— Žiūrėk, tu nepagalvok ką nors, kad aš taip kalbu. Man taip keista viskas. Viskas iš karto... Praeis keletas dienų ir viskas bus gerai, viskas susitvarkys.

Ji pasikėlė nuo kėdės ir galvojo.

— Ką tu dabar manai veikti?

— Aš? Kodėl tu klausi?.. Kur Eduardas? Ką?

— Tuojau pareis mano vyras iš miesto, — išspaudė ji sunkiai pro dantis. — Eduardas su vaikais gatvėje.

— Tu... Tu... — šoko iš karto jis išraudęs ir springdamas, bet greitai nutilo ir kalbėjo nuskriausto vaiko balsu.

— Reiškia, aš sutrukdžiau tave... Gaila, kad nežuvau kare...

— Taigi, — pasakė Aldona ta pačia ramia veido išraiška. — Aš nesigailiu, ką padariau.

Kambaryje buvo tylu.

— Aš laukiu kūdikio, — pridūrė ji tyliai.

— Aha, gal būt, — pasakė jis jau nurimęs, visai pavargusiu balsu. — Man tai visai nesvarbu. Visai. Tuos paskutiniuosius mėnesius aš teieškojau tik tavęs ir Edvardo, aš nesirūpinau nei savimi, nei tuo, kas aplink mane vyko Dažnai nežinodavau kelinta mėnesio diena yra, — sekmadienis ar penktadienis. Be reikalo, pasirodo, be reikalo, — ir jis atsiduso. — Kodėl tu taip padarei? Ką? Aš užmušiu tave.

— Gerai. Aš žinau. Tu nekenti manęs.

Jis pagalvojo, ar užmuštų. Vis dėlto, ne.

— Tu manęs dar labiau...

Ji papurtė galvą: jo sugrįžimas buvo visai ne vietoj.

Jis tylėjo. Ji jautėsi kalta prieš tuos kelioliką jų ramaus vedybinio gyvenimo mėnesių, bet jau nebeturėjo jėgų pakeisti to, kas įvyko ir bijojo jo, kaip rojun pakliuvęs žmogus bijo vėl grįžti žemėn. Visa būtų buvę gerai, tik tas jo sugrįžimas... Tai ją pykino, kad ji nei pati nežinojo ką kalbėjo...

— Gal tu manai, kad aš ne žmogus esu? Gal manai, kad aš nenoriu būti laiminga? Tu gal laukei, kad aš ir toliau dėl tavęs aukosiuosi? Ne, mano mielas, aš taip pat noriu būti laiminga. O aš ar galėjau būti su tavim laiminga, ką?

Jis tylėjo.

— Sakyk, ar atsiras bent vienas, kuris būtų su tavim laimingas, ką? Tu sakei mylėjai mane, ką? Cha, cha...Mane gali kiekvienas kvailys mylėti. To neužtenka, mano mielas. Jei aš buvau kvaila, ir...

Jis tylėjo ir jau ėjo pro duris. Jau už durų jis dar girdėjo paskutinius jos žodžius, kurių kiekvienas buvo tiesiog velniška teisybė, prieš kurią nieko nebuvo galima pasakyti.

Tada ji tik atsipeikėjo ir pamatė, kad jis išėjęs. Pirmą minutę jai taip pagailo jo, kad ji tik nepradėjo verkti, bet ji buvo per silpna, kad jį susigrąžintų.

''Vistiek dabar nieko jau nebegalima pakeisti'', ji pagalvojo ir apsidžiaugė susiradus sau išeitį.

Jis dar ilgokai stovėjo ties tais namais toks pats juokingas ir išsiblaškęs. Kelis kartus, kaip koks kvailys sumosavo rankomis ore. Kada vaikai grįžo namo iš žaidimų, jis susistabdė vieną kokių keturių metų berniuką.

— Kuo tu vardu?

— Edvardas, — atsakė vaikas išsigandęs.

— Ar tu mane pažįsti?

— Ne, — atsakė jam berniukas.

Jis paglostė jam galvą ir, palikęs stovintį ir nustebusį, nuėjo gatve tolyn.

''Detroito žiniose'', ''Draugas'', 1990.2.8, atspausdinta nedidelė žinutė, kad pernai gruodžio 18 d. slaugos namuose mirė poetas ir beletristas Medardas Bavarskas.

M. B. buvo gimęs 1924 m. birželio 6 d. Kėdainiuose. Ten pat ir baigė gimnaziją ir 1943 m. įstojo į Vytauto D. un-tą Kaune studijuoti filosofijos fakultete.

Jis buvo lygiai tų pačių metų, kaip Los Angelėse gyvenąs Alf. Gricius, porą metų jaunesnis už Pr. Visvydą, dvigubai tiek už Vl. Šlaitą, H. Nagį, A. Nyką-Niliūną, Balį Rukšą, R. Tumienę, plus dar metais už Juliją Švabaitę, Vytautą Mačernį... Taigi, galima sakyti, buvo jauniausias žemininkų kartos poetas, su kai kuriais iš jų draugavęsis, bet prie grupės nepritapęs.

Poezijoje laikėsi tradicinės eiliavimo formos, neišėjo ir ketureilio, vartojo kiek pamodernintą sonetą... Buvo kupinas, jei taip galima pasakyti lietuviško ''weltschmerzo''. 1948 m. išleido ''Sunkios dienos'' eilių rinkinį.

Volietijoje, Schweinfurte, kur gyveno, redagavo savaitraštį ''Tėviškės garsą''.

Atvykęs į JAV, apsigyveno Detroite, spaudoje retkarčiais pasirodydamas su kupinais susimąstymo posmais. Dirbo sunkų fizinį darbą prie metalo formų, susižalojo ranką. Anksti pateko į slaugos namus. Ilgą laiką neturėta apie jį jokių žinių. Nepriklausė nė Liet. Rašytojų draugijai.

Nemažai liūdesio, skausmo, nerimo, ilgesio kaip poezijoje, taip ir jo beletristikoje: ten pat išleistame (1946) novelių rinkinyje ''Klajūnas'' ir romane ''Pilkieji namai''.

''L.D.'' spausdinamos novelės paimtos iš rinkinio ''Klajūnas''.

LITO LAIVAI PASIRUOŠĖ PLAUKTI

Lito organizacija New Yorke yra pradininkė vienos laivų susisiekimo kompanijos, vadinamos **Metro Marine Express.** Litas International Inc. vis plečiasi naujomis idėjomis ir naujomis investacijomis. Kasdien ieško naujų kelių bei metodų — juos realizuoja.

Metro Marine Express laivai kursuos tarp New Yorko ir taip pat Atlantic City. **Lito afilijatas** yra užsakęs 4 didžiulius laivus New Orleans laivų statybos įmonėje Avondale. Šiuo metu pirmas laivas jau baigtas ir New Yorke šiomis dienomis pasirodys. Laivo greitis 40 jūrmylių per valandą. Taip pat baigtas įrengti ir uostas, **Metroport**, Inwood, prie Five Towns, Rockaway.

Kiti du laivai irgi jau statomi. Kad pagreitinus transportaciją New Yorke ir Atlantic City, yra vedamos derybos nupirkti vieną jau pastatytą laivą, vadinamą **Nantucket Spray.** Šį laivą Metro Marine vadovybė jau apžiūrėjo ir išbandė. Jo greitis yra šiek tiek mažesnis, tačiau vidus liuksusinis ir talpina 300 keleivių. Pirmasis laivas, vardu **Metro Manhattan,** talpins beveik keturis šimtus keleivių. Tokio greičio laivai yra pirmas bandymas New Yorke ir tikimasi, kad tai bus labai sekminga investacija.

VAIZDAI
IŠ LIETUVIŠKOS VEIKLOS

Jaunieji Politinio Savaitgalio dalyviai. Iš k. T. Dabšys, A. Kulikauskas.

Young participants at the "Political Studies Weekend." From. l.: T. Dabsys and A. Kulikauskas.

Photo by V. Baltušienė

Politinis kalinys Viktoras Petkus, apsilankęs Los Angeles (kairėje) prel. J. Kučingio apdovanotas lietuviškomis knygomis.

Political prisoner Victor Petkus (at left) being presented with Lithuanian books by Msgr. J. Kucingis, while visiting Los Angeles.

Photo by Alg. Gustaitis

Los Angeles LFB rengto ''Politinių studijų savaitgalio'' dalyviai. Kalba A. Tučkus (iš ok. Lietuvos). Iš k.: moderatorius prof. V. Vardys, dr. A. Avižienis ir inž. Z. Viskanta.

A. Tuckus (from occupied Lithuania) speaking at the "Political Studies Weekend" organized by the Los Angeles Friends of the Lithuania Front. From l.: moderator prof. V. Vardys, Dr. A. Avizienis, engineer Z. Viskanta.

Photo by Valerija Baltušienė

Politinis savaitgalis užbaigiamas Tautos Himnu. Iš k. (antra) A. Karužienė; toliau A. Mažeika, L. Mažeikienė, A. Audronis

Closing of Political Studies weekend with the Lithuanian National Anthem. Mrs. Karuza (second from l.), A. Mazeika, L. Mazeika, and A. Audronis.

Photo by Valerija Baltušienė

Lietuviai, latviai ir estai demonstruoja prie sovietų ambasados Vašingtone, 1990 m. sausio 11 d., tuo pačiu laiku, kada vyko demonstracijos ok. Lietuvoje dėl M. Gorbačiovo apsilankymo.

Lithuanians, Latvians, and Estonians demonstrating near the Soviet embassy in Washington, D.C., January 11, 1990, at the same time as demonstrations were held in occupied Lithuania on the occasion of M. Gorbachev's visit.

Photo by B. Čikota

Vilniaus Teatro aktoriai išpildo programą Nepriklausomybės minėjimo metu, Los Angeles, 1990, vasario 18 d. Iš k.: A. Zigmantavičius, A. Večerskis, A. Janušauskaitė, J. Kisielius ir S. Siparis.

Actors from the Vilnius theatre performing at the Independence Commemoration program in Los Angeles on February 18, 1990. From l.: A. Zigmantavicius, A. Vecerskis, A. Janusauskaite, J. Kisielius, and S. Siparis.

Photo by Valerija Baltušienė

Nepriklausomos Lietuvos krepšinio kapitonas-žvaigždė su jam specialiai išausta juosta, gauta ok. Lietuvoje, minint 50-ties metų Europos krepšinio čempionato laimėjimą, šalia — jo žmona.

Star and captain of independent Lithuania's basketball team, F. Lubinas, with a sash specially woven for him, which he received in occupied Lithuania to commemorate the fiftieth anniversary of Lithuania's European basketball championship. Next to him his wife A. Lubiniene.

Photo by Valerija Baltušienė

SPAUDOJ IR GYVENIME

KOVA UŽ DEMOKRATIJĄ

Edita Nazaraitė

Kanados žurnalistai Patrick Watson ir Benjamin Barber pernai išleido knygą ''Kova už demokratiją'', kurioje panoramiškai apžvelgė jos raidą žmonijos istorijoje. Prieš pasirodant knygai, tokiu pačiu pavadinimu buvo rodomos mini-serijos per televiziją. Knyga didelio formato, 300 psl. ir gausiai iliustruota, puošniai išleista. Tai savotiškas albumas apie vieną įdomiausių civilizacijos reiškinių — kovą už demokratiją.

Autoriai pradeda knygą žvilgsniu į tuos laikus, kuomet demokratija tik užgimė — unikalioje Atėnų visuomenėje. Nagrinėdami graikų demokratijos žlugimą, autoriai pabrėžia, kad demokratijos fenomenas — sudėtingas, trapus reiškinys žmonių gyvenime, kad kova už demokratiją reikalauja nuolatinio budrumo, ypatingų sąlygų, valios ir pasiryžimo. W. Churchill yra pajuokavęs, kad demokratija yra pati blogiausia valdymo forma pasaulyje, žinoma, atmetus visas kitas. Mat demokratija į valdymą įtraukia labai plačias piliečių mases, o tai į valdymą įneša savotiško chaotiškumo. Kartais autoritarinis valdymas būna net patogesnis, nes būti atsakingam už laisvę nėra labai lengva. Nepriklausomybė ateina tuomet, kai iš prigimties lygūs žmonės tampa laisvi, o valdžia tėra tam, kad tarnautų tokiems piliečiams. Vieni filosofai, kaip kad J. J. Russeau galvoja, kad žmogui yra įgimtas noras siekti demokratijos, to reikalaujanti jo prigimtis. Kiti, kaip pvz. Hobbes mano, kad tai socialinis reiškinys, formuojamas valios ir proto. Tačiau, pažymi knygos ''Kova už demokratiją'' autoriai, žmonija panaši į mažą vaiką, kuriam vis dar reikia motinos globos, bet kuris smalsumo genamas, nori pats tyrinėti paslaptingą, pavojų kupiną pasaulį. Kova vyksta mumyse pačiuose, ir mūsų sprendimai lemia, kas nugalės. Laisvė, nors ir labai patraukli, negali garantuoti saugumo, ir laisvės našta ne visiems pakeliama.

Socialistai kritikuoja kapitalizmą už tai, kad, vardan laisvės, jis puoselėja nelygybę. Gi kapitalistai tvirtina, kad socializmas apriboja asmens laisvę vardan lygybės. Lygybė savo ruožtu garantuoja šiokį tokį socialinį saugumą.

Knygos autoriai išskiria kelias svarbias sąlygas, būtinas demokratijai. Analizuodami demokratijos atgimimą Amerikoje, demokratijos nesėkmes Britanijos kolonijose, Watson ir Barber teigia, kad demokratiškam politiniam gyvenimui reikia ne tik daug laisvo laiko, bet ir turto — neturtinguose kraštuose demokratija retai klesti. Istorija byloja, kad kova už demokratiją reikalauja proto ir kraujo, priežasties ir smurto. Tai visada žmogaus dvasios išbandymas. Stebėdami istorijos eigoje demokratijos gimimą ir žlugimą, autoriai rašo, kad demokratija retai kada būna išardoma iš šalies — daugumoje atvejų ji ima griūti iš vidaus.

Kai kuriems vakariečiams atrodo, kad demokratija, gimusi Graikijoje, išpuoselėta Romos bei protestantų-reformatorių kultūros, išlaisvinta ir modernizuota Amerikoje, Anglijoje, Prancūzijoje, taps savaime plintančiu valdymo būdu ir kitose pasaulio valstybėse. Deja, taip neatsitinka. Daugiausia dėl to, kad kai kurios tautos turi visai kitokias tradicijas, mentalitetą, kuris dažniausiai yra įtakojamas tam tikrų religijų, ir demokratinis valdymo būdas ten negali prigyti kaip iš tautos prigimties išplaukiantis troškimas. Be to, nemažai tautų turi kovoti ne tik už demokratiją, bet ir prieš kolonizatorius, o tai yra visiškai skirtingos kovos.

Daugumai žmonių demokratiškas valdymo būdas asocijuojasi su valdymu pagal daugumos valią. Toks požiūris tačiau turi savo ''povandenines uolas''. Mat tokiu atveju iškyla pavojus individo laisvei, nes daugumos norai bei įstatymai neretai gali būti itin žiaurūs, neteisingi ir gali išvirsti į daugumos tironiją. Iš tikrųjų kova už demokratiją yra peraugusi į kovą tarp laisvės ir lygybės. Demokratija tik tuomet pasieks pergalės, kai žmonija išmoks derinti individo ir visuomenės reikmes, be priespaudos kuriai iš tų pusių.

Demokratiškame valdyme įstatymas yra pagrindas. Tačiau demokratiškas įstatymas tėra tik tas, kurį patys piliečiai savo laisva valia priima. Svarbus demokratijos komponentas — pilietybė, kuri suteikia ne tik teisę dalyvauti valdyme blasuojant, bet ir įpareigoja aktyviai jungtis į politinį gyvenimą, į problemų sprendimą, nes už demokratiją reikia kovoti nuolatos. Kai piliečiai visų problemų sprendimus palieka tik savo išrinktiems atstovams, tuomet susidaro puikiausios sąlygos korupcijai. Be galo svarbus dalykas — informacijos laisvė. Kad žmonės patys galėtų valdyti, jiems būtinai reikalinga išraiškos laisvė. Todėl spaudos ir komunikacijų laisvė yra ypač reikšmingos demokratijai užtikrinti.

Knygos autoriai teigia, kad šiuo metu niekur nebeegzistuoja grynasis kapitalizmas, apie kurį rašė Marksas. Nėra ir grynojo socializmo. Tos dvi skirtingos visuomeninės struktūros liejasi viena į kitą. Tačiau net ir dabar žmonės turi spręsti šią 20 a. dilemą: rinktis nesaugią ir gal neteisingą kapitalistinė demokratiją arba saugią, lygybės principu valdomą, bet be laisvės socialistinę demokratiją, rašo knygoje ''Kova už demokratiją'' autoriai Watson ir Barber.

Iš Watson/Barber ''The Struggle for Democracy'', 1988, Lester & Orpen Denny Canada CBC Enterprises.

GORBAČIOVO APSILANKYMAS OKUPUOTOJE LIETUVOJE

Lietuvos Komunistų Partijos Kongreso nutarimas atsisakyti Maskvos politinės kontrolės, pripažinti kitų partijų egzistenciją ir siekti Lietuvos nepriklausomybės atstatymo, iššaukė Sovietų Sąjungos prezidento ir komunistų partijos sekretoriaus M. Gorbačiovo didelę nepasitenkinimo reakciją.

Bandydamas išlyginti iškilusius neaiškumus M. Gorbačiovas sausio 10-13 dienomis lankėsi ok. Lietuvoje. Jo tikslas buvo pakeisti lietuvių tautos nusistatymą atstatyti Lietuvos nepriklausomybę ir ir atsiskirti nuo Sovietų Sąjungos. Nepajėgdamas savo reikalavimą įvykdyti uždaruose posėdžiuose su Lietuvos Komunistų Partija ir Lietuvos Aukščiausia Taryba, jis keliais atvejais tiesioginiai kreipėsi į žmones mitinguose ar darbovietėse.

Gorbačiovo atvykimo proga Vilniuje įvyko dvi didelės demonstracijos sausio 10 ir 11 d. Pagrindinis demonstracijų organizatorius buvo Kazimieras Motieka, jau anksčiau pasižymėjęs savo reikalavimais atstatyti Lietuvos nepriklausomybę. Sausio 10 d. demonstracijoj patriotines kalbas pasakė Kazimieras Motieka ir Kazys Saja. Abudu kalbėtojai pabrėžė svarbą, kad šiuo metu visų pažiūrų lietuviai būtų vieningi ir dirbtų kartu. Sausio 11 d. įvyko pagrindinė demonstracija, kurioje dalyvavo apie 300,000 žmonių. Visur plevesavo Lietuvos vėliavos ir matėsi gausybė plakatų su užrašais: ''Laisvės Lietuvai'', ''Atitraukit rusų kariuomenę'', ''Gorbačiovai, grąžink Lietuvai pavogtą laisvę''. Šioje demonstracijoje pagrindiniais kalbėtojais buvo V. Landsbergis, Sąjūdžio pirmininkas, A. Terleckas, Lietuvos Laisvės Lygos tarybos narys ir kiti.

JAV televizija rodė nepaprastai plačiai apie Gorbačiovo vizitą ir demonstracijas ok. Lietuvoje. Jis buvo rodomas lydimas Lietuvos Komunistų partijos sekr. A. Brazausko, kur jis tūkstantinei lietuvių miniai bandė įrodinėti Lietuvos laisvės siekimą kaip nerealų, nepraktišką ir nenaudingą sprendimą Lietuvos ateičiai.

Užsienio korespondentai ypatingai pabrėžė, kad M. Gorbačiovo apsilankymas Lietuvoje buvo jo didelis politinis pralaimėjimas. Stebėti Gorbačiovo apsilankymą Lietuvoje, į Vilnių buvo atvykę virš 130 užsienio spaudos atstovų. Lietuvių tautos nepalaužiamas nusistatymas laisvei, buvo akcentuojamas visuose pasaulio spaudos, radijo bei televizijos pranešimuose.

(ELTA)

Kalbame naujoviškai...

Mūsų jaunieji studentai, ok. Lietuvoje pas gimines praleidę kelis mėnesius, susipažinę su jaunimu-studentais parsiveža ne tik puikių įspūdžių iš tėviškės bet ir naują ''lietuvišką'' ''studentišką'' žodyną, kuris žodžiais nėra turtingas, bet labai išraiškingas. Reikalingiausi žodžiai pokalbiui: vot, štai, žodžiu, nu, supranti, davai, molodec. Ir štai kalbasi jaunieji: ''Ak tu maladiecas, vot, jau supranti, laikas, žodžiu, gal išgert čėrkutę?'' ''Nu, davai!''

O laikraštyje gi rašo: ''Mes gyvenam kaip kreiziai'', ''O čia gana jau monkės biznis''...

ENGLISH SECTION

JURATE AND KASTYTIS

"The Origin of Amber"

Seniai, seniai, labai seniai. Long, long ago, so very long ago, mighty Perkūnas, the God of Thunder, ruler of all the Gods and the Viešpats (sovereign ruler) over all the people, presented the waters of the Baltic to his daughter Jūratė to rule over as her domain. Jūratė was the consort of Dievsvietis, who was the god-king of the oceans, while she was the queen of the Baltic. She lived in a magnificent palace deep under the blue waters of the Baltic. The walls were made of the purest milk-white amber; the treshold of amber was the color of shining gold, the floors of amber like the color of bronze, the window panes of diamonds while the roof was made of sea shells with fish scales and was studded with pearls.

One day Jūratė sent all the pikes with messages to summon all the nymphs and mermaids as far as the Jūra (a river in central Žemaitija-Samogitia) for a counsel at her amber palace. When all the subjects were present the Queen of the Baltic thus addressed them:

"Dear little sisters, dear little friends, dear little playmates of mine, you are well aware that my father, Praamžis (Ever-lasting) Perkūnas, the Lord of Heaven, the Earth and the seas, has given unto me the Baltic waters to reign over. Not the smallest minnow or tiniest worm has had any cause for complaint. No one dared to take anyone's life and all has been peace and happiness in my domain. But now I hear the distressing news that an audacious fisherman, Kastytis by name, from the borders of my domain where the Šventoji River yields its homage, has dared to disturb our universal peace and order. He is casting nets around Palanga, destroying our friends, the fish, imprisoning them in his nets and killing them. I myself would not presume to catch a single fish, even the flounders to which I am very partial. I eat only half and cast the other half into the sea again. (This explains the crooked shape of the flounders). What say you, how should this bold youth be punished?

Boats await us, dear sisters, dear friends. Let us sail to the shores of the Šventoji. He is casting his net at this moment. We will lure him to the bottom of the sea with our singing and dancing and smother him in our embraces, and his beautiful eyes, which now bewitch all the maidens of Žemaitija, we will blind with sand and seaweed."

Jūratė and her court set out in a hundred boats of purest white amber and purple silk sails for the mouth of the Šventoji River, where Kastytis was at that moment mending his nets, to mete out their cruel revenge.

Bewitching and enchanting was the song of Jūratė and her mermaids. The pine forests of deep verdure vibrated with the echoes of their song. From a distance they beheld their foe, Kastytis, young as the new clover in bloom (Dobilėlis), handsome as the rising sun (Saulutė beaūstanti), sturdy as the well grown oak (Ąžuolėlis). High was his white forehead, curly was his flaxen hair, deep blue like the waters of the Baltic were his eyes. With contentment in his heart and a song on his lips he pursued his mending.

Kastytis heard the enticing song. Raising his eyes he discovered the hundreds of glittering boats manned by hundreds of maidens rowing amber oars. Every siren was of entrancing beauty, but amongst them was one of unsurpassing pulchritude with a crown on her head and a sceptre of amber in her white hand, Jūratė, the Queen and Goddess of the Baltic.

Slowly the boats put to shore and the mermaids alighted. Holding each other by the hand they encircled the unsuspecting youth. They began a slow and rhythmic dance, accompanied by their song. Kastytis was astounded by the sight. Jūratė, the most stately of them all, fascinated him. He could not take his eyes off her. She exerted a hypnotic power over him. At last, bewitched by her treacherous charms, Kastytis arose and threw himself into the arms of the goddess, but the Queen gave no signal to cease the dance.

Jūratė was about to speak and tell Kastytis the terrible punishment that was to be meted out to him. But the words stuck in her throat, for the youthfulness and proud beauty of Kastytis made her want to gather him in her arms. She had not the heart to consider Kastytis her enemy. After a long moment of silence she said:

"Halt, thou thoughtless youth. Thy sin is geat indeed and thou deserves the severest punishment. Cruelly and wantonly hast thou caused the death of many of my friends and subjects, the fish. But thy youth and thy beauty have appeased my anger. I will commute thy punishment and forgive thee on one condition — if thou wilt swear to love, to be mine and mine only. In my arms thou shalt find happiness and thy misdeeds will be forgotten. But should thou refuse the love of the Queen Jūratė, thy destruction is assured. Choose then!"

Kastytis, already under her spell, needed no urging. The youth knelt and uttered, "Beloved, I cannot believe my good fortune." He vowed he would love her forever. With an imperious gesture, Jūratė waved her retainers away and enfolded the young Kastytis in her arms.

"Now thou art mine forever. Every evening will I come sailing to thee, and meet thee on this hill which shall be called after thee." She then held out her sceptre, the oars splashed and she vanished.

Thereupon, for a year following, every evening at sundown the Queen of the Baltic would alight on the sands from her boat of pearl and amber with the purple sails of silk, where Kastytis was already waiting; every morning she would return to her amber palace below the waves of the Baltic, sad at heart because she could not have Kastytis always at her side.

But such happiness could not last. A jealous nymph, who envied Juratė her incomparable beauty, left the palace secretly to report to Perkūnas that his daughter had committed the unpardonable sin of falling in love with a mortal. Perkūnas, unwilling to believe the report, sent trustworthy messengers to see if the nymph had spoken the truth. Alas, it was the truth; every evening Jūratė kept a tryst on the beach with Kastytis — every morning she unfurled sail and returned.

Perkūnas was exceedingly wrathful that a goddess should love a mortal. Jūratė had just returned from a night with her lover. She reclined upon the pearl couch dreaming of her beloved Kastytis when Perkūnas flung a bolt of lightning from the clouds which cleft the waves of the Baltic. He unleashed the tempests and caused great storms to arise. Black clouds gathered, the waters became turbulent and dark. The whole sea was a seething whirpool. Amid this howling storm a terrible thunderbolt struck the Queen's palace of amber, killing her and shattering the place into thousands of pieces. The youthful fisherman, Kastytis, was chained by the Eternal One to a rock at the bottom of the sea, and the body of his beloved Jūratė was cast before him. He was eternally compelled, with his eyes fixed upon her, to bemoan his unhappy fate, while the waves carry the fragments of Jūratė's palace far and wide.

You may still find the fragments of amber if you walk on the white sands of the Baltic shore. The waves will bring pieces of amber, milk-white, the color of gold and of dark bronze, and strew them at your feet. At sundown, or when the sea agitates and winds are rising, one can still hear the distant moans of the doomed youth, the sorrowful plaint of lost love.

From ***The Evening Song*** *by V. Beliajus*

LITHUANIA'S STRUGGLE

The following is an excerpt from the translation of a speech given by Father Alphonsas Svarinskas at the Seventy-sixth Annual Convention of the Knights of Lithuania in Chicago, August 1989.

Today I have an opportunity to tell you about the fighters for Lithuania with whom I had the occasion to fight since the forties. I would like to give heartfelt thanks to everyone of them. I do not have the opportunity to thank everyone individually, and that would be appropriate, but I pray that God will generously reward every one of us for everything.

Evil is more and more taking its place in the world. In the Book of the Apocalypse, St. John is exiled into the desert. Similarly, in Lithuania the Communists are attempting to destroy the Church. This is a struggle between good and evil. I believe that many people will be found who will defend the Church. I believe your organization will be one of them.

Now, my brothers, I would like to tell you a little bit about Lithuania. You have already known for a long time that the news from Lithuania is somewhat colored — if not red, then certainly pink. I think that life is somewhat different. From the Chronicles that you support, you know that in Lithuania everyone fought — priests and lay people — but the battle was not in equal strength. But I can tell you one thing — thank God, in Lithuania no one fought against God's truths, against holy beliefs. If we differed, it was only in tactics. The goals were the same — freedom for Lithuania. Until around 1953 there was no difference. The whole nation resisted spiritually and the army struggled with the occupiers in some places. When the oppressors win, as always, a nation's unity is destroyed. After 1953, when there were many deportations, partisans were also killed. Everyone was disappointed and felt that nothing could be done. It was necessary to wait for different times. Perhaps God himself would look after this and bring us better times.

We know that God helps, but we must try to make it happen ourselves. I have often said publicly that neither the East nor the West will liberate us. What we do for ourselves is what we will have. Occasionally, the West may help us, but only help us and **not fight for us.** Just now the West helped us to get paper and published ''Lithuania's History'' by Sapoka — two hundred thousand copies. In 1958 the authorities found a copy of this history book and a couple of other books and I was sentenced to six years in concentration camp for holding on to Lithuania's bourgeoisie history.

As I said, what we do for ourselves is what we shall have. After 1956 when the nation was so battered, there arose two theories. One was

After the speech Father A. Svarinskas was presented with flowers by D. Mattis (at left) and A. Venckus. Los Angeles, 1989.
Kun. A. Svarinskas, po paskaitos apdovanotas gėlėmis. Iš k.: D. Matytė, kun. A. Svarinskas ir D. Venckutė, Los Angeles, 1989.

that we must wait for better times and protect the priests for the future. But when will we have these good times? In the twenty-first or the twenty-second centuries? No one knew. The other theory was that it was necessary to struggle. Look at the West, how people struggle there; they go on strike, demand and suffer, etc., for economic, temporary, provisional capital. It is, therefore, necessary for us to struggle like that for spiritual and religious matters. Nothing, not even the bulldozer of atheism, will grant us our religious freedom. It was necessary for us to struggle alone.

We considered the first theory — suppose medicine allows humans to be cooled to 27 degrees. We then put them in a dry room with a cat to protect the bodies from mice and rats. In this way the male cat (katinas) would protect the priests for fifty years. After fifty years good times arrive and we thaw them out — the priests — and release them into life. Will they be able to be effective? No. They will not understand the psychology of those people after fifty years and the people will not understand them. We affirmed around 1956 that God gave us these times and that He will hold us responsible, not for the past, nor for the future which we may not live to see, but for the present, and in that way we struggled.

The struggle was not easy. The government gave a blow to the Church soon after the war. Out of five bishops, four were arrested and one was shot to death without any reason. Two were sent to prison for ten years. One of the prisoners was Bishop Matulionis. The other bishop was interred in internal exile and died. Then there was only one bishop left. Approximately one-third of the priests were also sentenced to serve in concentration camps. In the majority of cases, their health was ruined. They could return, but the rest perished. Most of the Catholics also suffered. The organizations Šauliai (National Guard) and Ateitininkai were outlawed. Belonging to any of these organizations assured one of ten years imprisonment.

Shortly after 1956, when the rebirth started, bishops and priests were again arrested. Two bishops, Bishop Steponavičius and Bishop Sladkevičius, were arrested and banished — one for twenty-eight years and the other for twenty-two years.

As far as the priests were concerned, there were eight of us who were arrested together and sentenced for various punishments. So the government struck and rather deceitfully said that in Lithuania there were two groups — one loyal to the government and the other the extremists. Now what does it mean to be loyal to the government or the authorities? What are the loyalists? They are the ones who are tearing down the Church. They are God's enemies. For priests that was a humiliation; they are loyal to an atheistic authority. From that point of view, to us the extremists appeared to be better. But we were not truly extremists. Extremists could only be revolutionaries, who looked to the benefit of the state to protect them. We only defended others. Therefore, we could not have been extremists.

Now in Lithuania, the people separated the priests into three groups. I think this will be interesting to you. First the sparrows. Unfortunately, there are many of them. Second, pigeons. They can do nothing. The third, eagles. Too bad there were only a few of them. Now in the furrow of crumbling atheism, only the eagles can act effectively. Only people who are struggling — those who have made a promise outside of themselves (a commitment to

an ideal). Now, in order to struggle, it is necessary to agree to a compulsory commitment, a goal. The KGB has the means to influence and it does influence. Father Laurinavičius perished. Father Zdebskis perished. They were attacked and arrested. There were many such incidents. But the spirit was not destroyed. Our nation is alive and it

Political prisoner Petras Cidzikas on the hunger strike for release of political prisoners, Vilnius. *Petras Cidzikas, bado streiko metu, už politinių kalinių paleidimą. Vilnius.*

is good that the nation struggled. We now have many young people. Perhaps we cannot do anything big to beat the Russians, but we can break the windows in the highest councils. This is our fortune.

Last year we started to suffer hunger. Just having returned from a concentration camp, Cidzikas, who was a political prisoner, told me of his plans for a hunger strike and asked if I agreed to it or not. If the plan were to succeed, the results would be very good. He went on a hunger strike for thirty days so that political prisoners would be released. In the month of November, all of the political prisoners were released, even the partisans. This means that the Soviet Union does not want any conflicts. Earlier, in contrast, it would have used tanks and there would have been bloodshed. Nothing would have been left. This year he (Petras Cidzikas) again suffered hunger so that all political prisoners would be released and rehabilitated. They even rehabilitated me and the newspapers announced that I was rehabilitated. Once more, they slandered me. I thought over what I had done for the Church over the period of fifty years, and for Lithuania, and now it seems that I was an innocent sheep. So I wrote a letter to a professor in Lithuania because they slandered me. Maybe I did not do much, but this I did do. But the fact of the matter is that the government is now interested in maintaining an aura of calm so that I would be quiet.

Now the third epoch of the struggle in Lithuania is beginning. The first was an active epoch until around 1953. From around 1955-56, it was the start of the rebirth. The moment when many returned from the concentration camps the rebirth process started. Then last year, the third epoch started — when favorable political conditions appeared in Russia. Lithuanians, with the true Lithuanian flag, could go into the streets with it. If the people had not struggled in the past, there would be nothing now. We are only now beginning to cash in on the interest due on the sacrifices of those past years.

We know that if no one dies for an idea, the idea dies. If no one dies for a nation, the nation dies. There were approximately 700,000 people who sacrificed their lives for Lithuania. They died voluntarily. They could have refused and betrayed their homeland, but they sacrificed their lives. We now again have thousands of people who are prepared to make sacrifices.

Lithuania will be free, sooner or later. What type of freedom can we support? If we lead a moral life, as it is appropriate for us as Catholics and Lithuanians, if we struggle with evil in our hearts and in our surroundings, if we broadcast the needs of Lithuanians everywhere — as we have up until now — that day of freedom will arrive.

I would like to tell you a little bit about what I have been witness to. You know about things in Lithuania from the newspapers. Now everyone is concerned about the economy. There is even concern as to how to make a Lithuanian automobile. It seems to me that it would be necessary to make Lithuanian wheels first and then to start worrying about how to make an automobile. If children play in the sand and build sand castles — and they are now playing in the street — then let them build the sand castles in the sand. They don't trip up anyone. I believe that many of us live in materialism, or as Geda, the writer in Lithuania, said, "*I* was born in the devil's shadow." We think in a materialistic way. To me, it seems that two things are necessary: one to rebuild the nation's morality; and, second, to rid the nation's ecology of pollution. I will start with the ecological question but I will speak less about it because it is not my specialty.

In Lithuania, everything is polluted — the sky, the waters, and the earth. Small streams were fenced in so that people would have a place to go swimming. The rivers that are not very large, such as the Šventoji, are fully polluted. God gave the occupiers seemingly everything, except common sense. It seems that when God was dispensing reason, they (the government) must have been in a tavern, and therefore did not get their share of reason and intelligence. Cleaning installations are built but they are drained into the same river, and then the river flows into the sea. It is all right to pollute the rivers because they flow into the sea and let the others (the bourgeoisie) across the sea be poisoned and let them worry about the waste.

We have suffered. In Palanga we had one of the nicest beaches in Lithuania, but we cannot go swimming there. Our misfortune gave them everything, but they have no brains. Therefore, if our intellectuals have a certain amount of freedom, and if the West will help us with information, with some technology, then we will survive. Otherwise, we will physically die. **Then we will have no need of freedom, if we do not have any economic help.**

Secondly, it is absolutely essential that we restore morality. The nation's morality has been destroyed. The families are falling apart. Families in Lithuania are separated. Sometimes it is a pity that adult people, who are fifty years old, are divorcing, saying that their characters are incompatible. Where were they earlier? When man withdraws from God, then all roads force man into trouble. Many forget their beliefs. They do not practice them. They forget that they must suffer for God. That is why it happened this way.

When I started to struggle with national drunkenness, I tried to rule out any alcoholic drinks at funerals. And what did they discuss in Vilnius? "It is good to struggle but he is a nationalist. He is struggling for his own needs." So they started to persecute me. Then I, by myself, with a few priests offered to help, and we accomplished quite a bit. Lithuanians drank more then, a homebrew (samagonas) — about five hundred rubles worth every year. For us it was possible to save 80 million rubles, but they succeeded in arresting us because the Government gets 12% on liquor sales.

When Gorbachev started the ban on drinking, I thought he would accomplish at least one good thing. Stop drunkenness somewhat, but he did not accomplish it. It was announced openly over television that he would fight until the end. There was a big drive to stop drunkenness; but because the government collected a 12% excise tax on alcohol sales, the drop in alcohol consumption created a crisis for the Soviet treasury. Again, everything was permitted. Now they are starting to drink more in Lithuania. It is the same as before.

Can a drinking man create a good family? Can a drinking man build a good automobile? I think not. At least two or three years are necessary to rebuild morality, to lessen drunkenness, narcotics, and all other demoralizations. It is necessary to restore order, to rebuild families. Only then will we be able to struggle about our economy and our culture.

We were just talking about our culture. Where will we hang culture? You cannot hang it on a barrel or a fence. A drunk does not create culture. He needs only cheap wine or, as we call it, ''rašalo'' (or ''rot gut'' as it is commonly known in America). Give him a bottle of ''rašalo'' and take care of culture yourself. For over fifty years there was a lot of hollering and hollering about culture and it seems that we are as African natives — naked. Only now do we see that we are naked. We thought our culture surpassed all of the decaying Western world. Now we see that we cannot survive without the West. **We must rebuild morality.**

We have a shortage of priests. We were permitted to accept only five candidates per year. Ten to fifteen priests had died. The priests died out and now we have only half as many priests as we did before World War II — 666 priests. The average age of the priests is sixty-five years. A priest or man may still be very good, but at that age a priest does not have the stamina to do very much. Therefore, we need priests. If, over a period of four years, the seminaries will be able to take more priests and graduate more priests, then we shall have more priests. However, we need not only quantity but quality. This is especially what we need. Now, only two out of three new priests are very active and the rest are average. With these conditions we had to plan very carefully and we were not able to accomplish very much.

Many people see that there are only a few eagles. I think that God will give us more eagles if we have some freedom. Slowly we will rebuild. When they did not let us have a seminary, we created an underground seminary. You know that the underground seminary gave us many good instructors. The people who graduated from the underground seminary, in physics and mathematics officially, were in reality graduates for the priesthood. One of those who defended his dissertation in physics and mathematics was a student by the name of Boruta. He was later a Vicar in the Cathedral of Vilnius and is now editor of the religious hour, assigned by the Council Bishop.

Father Matulionis, the Vicar of the Cathedral of Vilnius, and Father Vasiliauskas, who was the pastor for ten years, are extremists who are now starting to occupy many positions. I think that even a Lithuanian president may be found amongst them. Slowly, bit by bit, they will be discovered. If we have more parish priests, we will need more literature. Austria's Catholics were given permission to send us 150,000 New Testaments (Holy Bibles). They also sent 5,000 books to the seminaries and at least twelve books to each priest. We really need books. If we had as many books as you have here, we would have put more pressure on the Bolsheviks. I think that is what would have happened. Can you imagine that as we went to the trenches, it was necessary to listen to fifteen minutes of Vatican Radio, sometimes fifteen minutes over the BBC in German to get news. Whenever there was some religious news, we would record it on some scrap of paper and use it, and that is how we operated, so that we would not be left out of the world. Today the youth want to know. Only God knows. From 1940-1944, we had no consistent contacts with the West. We were not able to do anything.

Now we even have a shortage of soap and toothpaste in the stores.

We especially have a shortage of spiritual nourishment. In the concentration camps we used to get 800 grams of bread and as much water as we wanted — even for bathing. We lived through that and we did not live too badly, and we wondered what kind of mischief we could play on them. It seems, therefore, that there was enough subsistence for decades!!! Bread and water!!! It broke all records in Lithuania. It seems to me that in Lithuania we could survive on those rations but we needed spiritual nourishment. We needed to be revived spiritually so that we could live. Thank God that the Pope has assigned to the bishops leadership in the person of Cardinal Sladkevičius. This is a stroke of good fortune. If it were not for him, then the Church would be much sadder.

For this reason, when Sajudis was born, we well understood that the Church is the basis and the only thing that was not a compromised force for many years after the war. We then requested that the Cathedral be returned, St. Casimir's Church, and the Bishop be released. Then the Church was given the status of a legal entity. Therefore, they went with the Church and by means of the Church through the whole nation. If they have not gone by way of the Church, they would not have gone through the nation, and it would only have been a movement of the intelligentsia, compared to the Sakarov movement of intellectuals in Russia. One day the Jews were exiled. The Russians were put in and the movement was liquidated.

From the other side it was good that they turned to the Church. The Church decided to support them and now the priests support them, and they can exist. Cardinal Sladkevičius told me, ''If they knock on our door, it is necessary for us to open the door.'' That is true, and we did just that. As long as Sajudis goes Lithuania's way and works for the benefit of Lithuania, we will support them. If they go astray, we will not support them. Therefore, I repeat, that now in Lithuania it is necessary to support everyone — the League, Sajudis, and everyone who struggles. They must struggle. If we support only one side, it will be bad. Let us, therefore, support everyone. Let us not make any particular patriotism, and then it will truly be good and succesful. Then I believe we shall certainly win a lot.

I met the writer, Geda, not long ago in Germany in May and he told me, ''If it had not been for the Church, we would not have won the elections.'' The other priests themselves said, ''Go and vote for Peter, for John.'' By giving them the names, the people went from the Church and won the election. Out of forty-one candidates, thirty-six won for Sajudis. When they selected the supplementary candidates, the Church said nothing and they did not win. No one received enough votes to win. Therefore, you know that in Lithuania the Church is one of the strongest moral forces and in the future it will have to play an important role.

Cardinal Vincentas Sladkevičius with Pope John Paul II. Vatican, June 28, 1988.
Kardinolas Vincentas Sladkevičius su Popiežium Jonu Povilu II, Vatikane, 1988.VI.28. *Photo by Felici*

What we can do for them is pray and rejoice.

In the Spring, I plan to return to Lithuania. The lure of the trenches beckons me. It is said that the bird of the forest looks to the forest. It is the same with my being in the trenches. Having been in the trenches I am accustomed to them. I miss them. Here I am leading the good life and I am afraid of getting spoiled. I am afraid I will become lonely and sluggish spiritually and physically. So in the Spring I shall return to Lithuania and together with others we shall struggle until we get complete freedom for Lithuania.

Please forgive me if I speak too long. We in Lithuania have one problem — everyone talks but no one wants to work. We have a philosophical principle: ''A fool loves work, and work loves a fool.'' At first it did not seem so bad but now we look around and see that we do not have bread. It seems that that is a mistaken philosophy. By the sweat of your brow, you will eat bread. It is written in the Scriptures. Therefore, it is necessary to work.

So once again, in the name of Lithuania's freedom fighters, with whom I have personally suffered in concentration camps, I thank you for everything...

WHO IS WHO IN LITHUANIAN HISTORY

PALEMONAS

by Val Ramonis

Some historians consider Palemonas to be the founder of the Lithuanian state and the predecessor of all its rulers.

According to the 16th century Lithuanian Chronicle, the first known written history of Lithuania, Palemonas was a first century A. D. Roman nobleman, perhaps even a relative of the Emperor Nero. Following a civil war in Italy, and to escape the wrath of the Emperor, he embarked with his family, his fortune, and 500 of his most faithful followers and sailed north.

Another version of the Lithuanian Chronicle puts Palemonas in the 5th centruy A.D., during the times of Atilla the Hun and the barbarian invasions. After the defeat of Rome by the Goths, Palemonas and his followers, among which the patricians Dausprungas, Prosper Cesarinus and others, fled northward.

Palemonas and his retinue arrived at the delta of the Nemunas River on the eastern shores of the Baltic Sea, in what is today Lithuania. They sailed eastward on the Nemunas until they reached its confluence with the Dubysa. There, on a hilltop surrounded by thick forests and abundant game, they settled down.

Palemonas had three sons, Kūnas, Borkus and Speras. It is said that they founded the cities of Kaunas and Jurbarkas. Many important Lithuanian families such as Alsėniškiai, Giedraičiai and others trace their lineage back to Palemonas and his sons. Others, like the Goštautas, Davainos and Manvydai, trace theirs to the other patrician families who arrived with him.

This account of the beginning of the Lithuanian state and of the origin of its rulers portrayed in the Chronicle was immensely popular among Lithuanians during the 16th-18th centuries. In their arguments with the Slavs, who considered them to be of inferior stock, the Lithuanians set out to disprove this notion by trying to trace their roots back to noble Roman families. Although the mention of the arrival of Palemonas in Lithuania has not yet been located in any other historical source, it is a known fact that there were people with similar names living in Rome and Greece at the time of this event. For example, the Roman historian P. Florus mentions a Publius Libonas, commander of the navy at Pompeii during a civil war, who was forced to flee to the north of Europe in order to escape the Emperor's reprisal. The extensive relations between the Lithuanians and Rome during that time are well documented by the large hoards of Roman coins and other artifacts found throughout Lithuania.

After the 18th century this theory was criticized by many historians, mostly non-Lithuanians, who tried to discredit it as being too fantastic. How could the Lithuanian state be older than Poland which was founded in the late 10th century, or Russia which was founded in the 9th? The Slavs did not know where they had come from, so how could the Lithuanians?

Although this concept might have seemed far-fetched in the early days it was not abandoned completely, and historians have glanced at it on and off since. Especially now, with new sources and research tools at their disposal, including high-tech equipment, scholars have been taking a closer look at this theory. One of them, Juratė Statkutė de Rosales, spent months and months translating and interpreting medieval texts, documents, even writings on ancient tombstones. She has come to the conclusion that the founding of the Lithuanian state by Palemonas is not such an improbability at all.

*(from **Lithuanian Museum Review**, March-June, 1989)*

1990 KELIONĖS Į ATGIMSTANČIĄ LIETUVĄ

Aplenkiant Maskvą, Aeroflotą ir Inturistą.
Nakvynės mažuose viešbučiuose ir/ar privačiuose namuose.

		Naktys Lietuvoje	Kaina asmeniui, dviem gyvenant kambaryj; iš New Yorko*
Gegužės	2 - 16	13	**$1,590**
Gegužės	21 - 31	9	**$1,420**
Birželio	5 - 19	13	**$1,695**
Liepos	1 - 20	18	**$1,940** (Dainų šventės kelionė)
Rugpiūčio	6 - 20	13	**$1,795**
Rugsėjo	10 - 24	13	**$1,580**

Į kainą įsiskaito:
★ Lėktuvo bilietai
★ Pervežimai autobusu/mašinomis
★ Viešbutis ar kambarys šeimyniškoj atmosferoj
★ Visi mokesčiai ir taksai
★ Pusryčiai ir pietūs
★ Bagažų pernešimas
★ Apylinkės apžiūrėjimas
★ Kelionės palydovai
★ Sovietinės vizos mokesčiai

*Pridėtinis mokestis iš kitų miestų.
Vienam gyvenant kambaryj pridėtinis mokestis 10 dol. nakčiai.

SPECIALIOS NUOLAIDOS GRUPĖMS

Be šių kelionių, galima vykti ir individualiai — išvykti ir grįžti bet kurią dieną.
. Skambinkite į "VYTĮ" dėl informacijų.

Daugumos kelionių reikalus Lietuvoje tvarko
Pasaulio Lietuvių Kultūros, Mokslo ir Švietimo centras.

Užsitikrinti vietai siųsti 100 dol. asmeniui.

VYTIS INTERNATIONAL TRAVEL SERVICE, INC.
2129 Knapp St.
Brooklyn, N. Y. 11229
Tel.: (718) 769-3300

"Lithuania, a Jewish Oasis in the USSR" — Lithuanian Jewish Writer

"Lithuania is a Jewish oasis in the Soviet Union," Grigorijus Kanovičius told an American-Jewish conference on November 1, 1989, in Los Angeles. A noted Lithuanian Jewish writer, Kanovičius is a member of the Lithuanian patriotic movement Sajudis and a deputy from Lithuania to the USSR Supreme Soviet.

One of the purposes of Kanovičius' visit to the United States, as he told the daily **Draugas** (Chicago, November 16, 1989), has been to help Lithuanians and Jews restore "normal relations that half a century ago were destroyed by the Communist-Nazi alliance and subsequently by their conflict."

Mr. Kanovičius believes that both sides have to start moving and attempt to clarify matters. "Such encounters should steer clear of mutual accusations — both sides should rather focus on their own faults," he said.

Commenting on the fact that some Jewish authors and encyclopedias hold the entire Lithuanian nation responsible for the crimes committed during the Nazi era, Kanovičius stated: "I know that there are such Jews. Such a notion of collective culpability is antihuman and antihumane... You, Lithuanians must also write about that period, as it really was. Although three generations have grown up since that period, we cannot simply disregard it. It is a historic fact."

"Those who write that in independent Lithuania Jews were discriminated against, are not telling the truth," Kanovičius said. "I pray that Lithuania becomes independent again."

Concerning crimes against humanity, Kanovičius observed that at all times, people were divided into "those who murder, and those who don't. Murder cannot be sanctioned. Those who murder, cannot be pardoned. Criminals must receive appropriate punishment."

(ELTA, Dec. 1989)

"Lithuanian and Jewish Common Road to Democracy" — Four Jewish Intellectuals

In the middle of the 20th century, we, Jews of Lithuania, were relegated to a "posthumous" ethnic life: everything disappeared — our language, our history, our customs. We would not like this evil fate to befall our neighbors, the Lithuanians, the Poles, the Byelorussians and the Karaims.

The strengthening of the Lithuanian national selfconsciousness in no way threatens other nationalities in Lithuania. The national flag, the Gediminas' columns, and the Vytis (emblems of the Lithuanian State, Ed.) and Lithuanian as a state language are associated in our minds with our own national existence. **We do remember: we had our own schools, textbooks, theater, and press.** Although there were all kinds of clashes, **Lithuania between the wars can in no way be labelled a "prison of nations."**

The NKVD began shooting Jewish intellectuals already on the eve of the war in 1941 (**Z. Reizen** the founder of the Jewish Scientific Institute, the members of the social democratic movement, etc.). The six percent of the Jews who remained alive after the bestial fascist genocide lost the institutions that maintained their national life (they were still active during 1944-1948); many social activists found themselves in (labor) camps. The last creators of the national (Jewish) culture became victims of repression during the so-called "struggle agains cosmopolitanism" (in Lithuania — the poets **H. Ošerovičius, J. Lacmanas**).

During the winter of 1952-1953, following the ill-fated "doctors' case," railroad cars were being readied for the final solution of the "Jewish question" — an all-out deportation to the North. This was part of Stalinism's total campaign against national cultures. Therefore, **we accept the strengthening of the rights of Lithuania's national majority as a common goal for us all and as a sign that our own matters will be resolved.** As natives of this country who are concerned about its future, we sincerely support the proposal to introduce an article into the LSSR Constitution, which would declare Lithuanian the state language of our country. At the same time we understand that bolstering the status of the national symbols and language is merely **the beginning of our common road to democracy.** *(ELTA, Dec. 1989)*

AKAI • SANYO • JVC • SEIKO • TOSHIBA • CASIO • SHARP • MINOLTA • CITIZEN • SONY • NEC

Pirmoji rusų-lietuvių parduotuvė Los Angeles parduodanti ***STEREO — VIDEO — RADIJO — FOTO APARATUS,*** *tinkančius Sovietų Sąjungos sistemai.*

EVROPA ELECTRONICS

☐ *Esame pirmoji įstaiga Los Angeles, siunčianti siuntinius sudarytus iš mūsų krautuvėje pirktų prekių, į Lietuvą ir kitus Sovietų Sąjungos kraštus,* ***muitą apmokant čia.***

☐ *Parduodame japonų gamybos televizijos, video aparatus, telefonus, video-magnetofonus tinkančius Europos arba Amerikos sistemoms.*

☐ *Tiktai pas mus gausite kvalifikuotų tarnautojų patarimus kokios prekės turi paklausą Lietuvoje. Specialios kainos dėl atvažiuojančių lietuvių.*

☐ *Tarnautojai kalba lietuviškai.*
☐ *Garantuotos žemos kainos.*

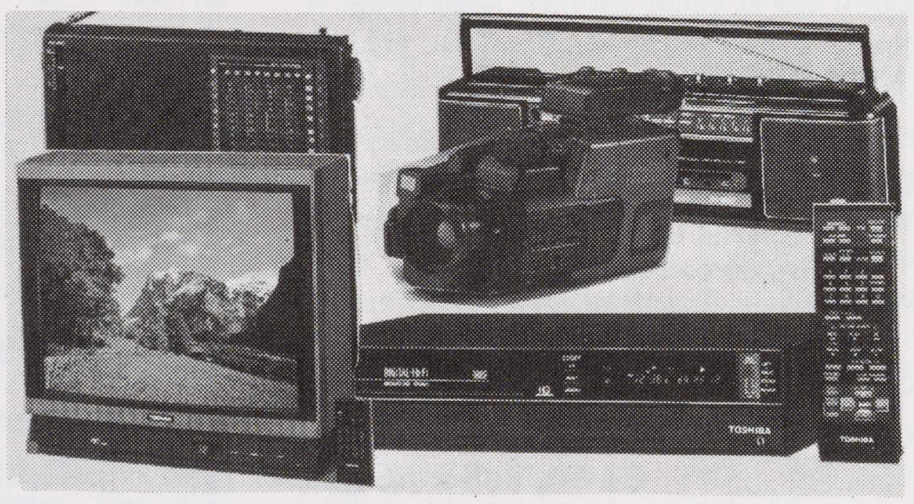

Krautuvė atdara: kasdieną 11 — 8 v.v., sekmadieniais 12 — 5 v.v.

EVROPA ELECTRONICS
7117 SUNSET BOULEVARD, SUNSET GALERIA, HOLLYWOOD, CA
Tel. : (213) 851-8401

Kampas La Brea, šalia El Pollo Loco ir Wendy's. 1 val. mašinos pastatymas veltui.

LIETUVIŲ DIENOS

Žurnalo ir knygų

PLATINTOJAI

J. A. V-se

Boston, MA 02205—Baltic Associates LTD.
P.O. Box 1406 GMF
Tel.: (617) 269-4455
Gintaras Karosas, president

Chicago, IL—"Patria", "Gifts International".

Chicago, IL 60629—Balzekas Museum of Lithuanian Culture
6500 So. Pulaski Rd.
Tel.: (312) 582-6500
Knygyno vedėja p. Semėnienė

Chicago, IL 60629—D. Valentinaitė
c/o "Sėklyčia"
2715 W. 71st Street
Tel.: (312) 476-1680

Cleveland, Ohio—Andrius Mackevičius
Detroit, Mich.—St. Anthony's Parish Library
Los Angeles—P. Domkus
Rochester, N.Y.—A. Sabalis
Waterbury, Conn.—"Spauda"

AUSTRALIJOJE
Lewisham — Msgr. P. Butkus
Norwood—K. Pocius
Adelaide, Edwardstown—A. Kubilius
Melbourne-St. Kilda—F. Sodaitis
Mirren, S.A.—J. Rupinskas

KANADOJE
London, Ont.—A. Puteris
Toronto, Ont.—V. Aušrotas, A. Kuolas, St. Prakapas
Montreal, Que.—P. Rudinskas (Parish Library)

BALTIC BAKERY

Savininkai — ANKŲ ŠEIMA

4623 So. Hermitage, Chicago, IL 60629 Tel.: (312) LA 3-1510
ir
2616 West 69th Street, Chicago, IL 60629 Tel.: (312) 737-6784

Siunčiame duoną ir raguolius į visas Amerikos dalis

PRAŠOME!

Pagal savo išgales aukoti **TAUTOS FONDUI** savo uždaviniams vykdyti Lietuvos Laisvės Iždui — laisvajai Lietuvai padėti atsistatyti, 6-šiomis kalbomis ELTOS informacijoms leisti, radijo transliacijoms į okupuotą Lietuvą finansuoti ir politiniams kaliniams gelbėti. Nepamirškite tam tikrą procentą ir savo testamente įrašyti:

Non-profit, Tax Exempt Corporation
LITHUANIAN NATIONAL FOUNDATION
P. O. Box 21073, Woodhaven, NY 11421

LIETUVIŲ RADIJO PROGRAMOS

kurios bendradarbiauja su "Lietuvių Dienomis"

LOS ANGELES, CALIF.

KALIFORNIJOS LIETUVIŲ RADIJAS
LITHUANIAN MELODIES
Stotis KTYM, banga 1460 AM
Šeštadieniais 12:30-1:00 p.p.

Vytautas Šestokas — pirmininkas
Vladas Gilys programų koordinatorius
3329½ Atwater Ave., Los Angeles,
CA 90039, Tel.: (213) 662-6906

BALTIMORE, MD.

"RADIJO PROGRAMA LIETUVIAMS"
Girdima sekmadienio rytais nuo
10:30 iki 11:00
WBMD—750 Kilocycles
Šios programos vedėjai:
Albert J. Juškus—4515 Wilmslow Rd.
Baltimore, MD 21210 Tel. 366-4515
Kęstutis Laskauskas, 1312 Birch Ave.
Baltimore, MD 21227 Tel.: 242-1779

BOSTON, MASS.

LAISVĖS VARPAS
Sekmadieniais
9:00—10:00 val. ryto iš WCAV-FM 98
Petras Viščinis, vedėjas
173 Arthur St., Brockton, MA 02402
Telefonas: (508) 586-7209

CHICAGO, IL.

"Lithuanian-American Radio"
—Amerikos Lietuvių Radijo—
Sekmadieniais
nuo 7 val. iki 8 val. ryto
iš WCEV stoties 1450 AM banga
Programos vedėjai:
Anatolijus Šlutas
Anglų kalbos skyrelio:
Frances Šlutienė
2638 W. 71st St. Chicago, IL 60629
Tel.: (312) 778-2100

LIETUVOS AIDAI
Kasdien nuo pirmadienio iki penktadienio
8:30 val vakaro
Visos laidos iš tos pačios stoties
WCEV 1450 AM banga
Programos vedėja:
Kazė Brazdžionytė
511 SO. NOLTON AVE.
WILLOW SPRINGS, IL 60480
tel.: (312) 839-2511

CLEVELAND, OHIO

LIETUVIŲ RADIJO PROGRAMA

TĖVYNĖS GARSAI
Girdima sekmadieniais 6:00-7:00 val. vak.
Stotis WCPN, banga FM 90.3

Vedėjas—Juozas Stempužis
4249 Lambert Rd., Cleveland, Ohio 44121
Telefonas: (216) 382-9268

DETROIT, MICH.

Lietuviškas Balsas—Lithuanian Voice
WCAR—1090 BANGA LIVONIA

Sekmadieniais 8:30 iki 9:00 val. ryto
Visais programos reikalais kreiptis:

KAZYS GOGELIS
13436 Garfield, Detroit, MI 48239
Telef.: 535-6683

LIETUVIŠKŲ MELODIJŲ RADIJO VAL.

WPON — 1460 AM
Pirmadieniais ir penktadieniais nuo 3-4 val. vak.

Programos ved. **Algis Zaparackas**
Bendradarbiai: Ant. Zaparackas, Algis Lapšys, Edv. Skiotys.

2222 Franklin Rd.
Bloomfield Hills, MI 48013

HARTFORD, CONN.

"TĖVYNĖS GARSAI"
WRYM—840 AM

Sekmadieniais 10:30 — 11:30 ryto
Vedėjas **Alg. Dragūnevičius**
132 Wellington Dr., Farmington, CT 06032
Tel.: (203) 677-8567
Bendradarbiai:
Zita Dapkienė, Alfonsas Dzikas,
Lionginas Kapeckas,
Leonas Lėtas-Adamkevičius,
iždininkas **Algis Simonaitis.**

HOT SPRINGS, ARK

LITHUANIAN BROADCASTING SPA

"LEISKIT Į TĖVYNĘ"
Girdima sekmadienio rytais
9 val. 30 min.
iš KIXT stoties, 1420 AM banga
Vedėja Salomėja Šmaižienė
204 Hilltop Drive,
Hot Springs, AR 71913
Telefonas: (501) 321-9641

PITTSBURGH, PA.

The First Lithuanian Radio Program in Pittsburgh, Pennsylvania
Pittsburgh, PA — WPIT—730 kc.
sekmadieniais 12:30-1:00 p.m.
PROGRAMOS VEDĖJAI:
Povilas ir Gertrude Dargiai
Visais reikalais kreiptis:
2040 Spring Hill Rd., Pittsburgh, PA 15243

NEW JERSEY-NEW YORK

"LIETUVOS ATSIMINIMAI" radijo val.
girdima pirmadieniais nuo 8 iki 9 v. v.
iš Seton Hall Universiteto stoties,
89.5 FM banga.
"MUSIC OF LITHUANIA" programos, vedamos anglų kalba iš tos pačios stoties, girdimos pirmadieniais
nuo 7:30 iki 8 v.v.
Dr. J. J. Stukas — direktorius,
234 Sunlit Dr., Watchung, N.J. 07060
Tel.: (201) 753-5636.

"LAISVĖS ŽIBURYS"

Girdima kiekvieną sekmadienį nuo 9 iki 10 v. ryto iš WNWK stoties 105.9 FM banga
ROMAS KEZYS
217-25 54th Ave., Bayside, N.Y. 11364
Telefonas: (718) 229-9134

ROCHESTER, NEW YORK

DAINOS AIDAS
Sekmadieniais 9:00 iki 9:30 val. iš ryto
stotis WZZI-FM 91.5 mc

IŠLAIKO LIETUVIŲ RADIJO KLUBAS

Klubo valdyba: **Al Gečas,** pirm., **R. Kiršteinas,** vicepirm., **J. Krokytė,** sekr., **Rūta Ilgūnaitė,** ižd., **L. Laukaitienė, narė**
320 Durnan St., Rochester, N.Y. 14621

WATERBURY, CONN.

Lietuvių Bendruomenės radijo valanda

"LIETUVOS PRISIMINIMAI"

Sekmadieniais nuo 8:00 iki 8:45 v. ryto
WWCO — 1240 AM

Vedėjas: **ANTANAS PALIULIS**

33 Chipman St., Waterbury, CT 06708
tel.: (203) 756-1874

MONTREAL, CANADA

LIETUVIŠKAS PUSVALANDIS
Kiekvieną trečiadienį nuo 11 val. 30 min.
CFMB stotis — Banga 1410

Programos vedėjas **L. Stankevičius**
1053 Cr. Albanel, Duverney, P.Q., Canada
Telefonas: 669-8834

TORONTO, ONT., CANADA

TĖVYNĖS PRISIMINIMAI
Įsteigta 1951 m.
Sekmadieniais 2:00 iki 2:30 val. po pietų
iš **CHIN** stoties. **Banga 100.7 FM**
Programos vedėja:
Violeta Simanavičiūtė-Laurinavičienė
51 Patricia Dr., Toronto, Ont. M4C 5K2, CANADA
Telefonas:(416) 690-3416

ROMA, ITALIJA

ROMOS RADIJAS
Transliuojamas kasdien nuo 20 val. 50 min. iki 21 val. 10 min. Vidurio Europos laiku
41.15 ir 50.34 metrų bangomis

Vedėjas; **Dr. J. Gailius**
Circonvallazione NOMENTANA 162

VATIKANAS, ITALIJA

Programa transliuojama 8 kartus savaitėje
Sekmad. rytais 10:30-11:00 Lietuvos laiku
ir kiekv. vak. 20:15-20:30 Lietuvos laiku
Bangos: 31, 25, 19 ir 196 metrų

Vedėjas: **Kun. V. Kaziūnas**

Adresas: Sezione Lituana, Stazione Radio
CITTA DEL VATICANO

Jurgen Judy